

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

ПРОУЧВАНЕ ЗА КЛОНОВЕТЕ НА ТРАДИЦИОННАТА РОМСКА КУЛТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН

www.interregrobg.eu

Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския съюз

СЪДЪРЖАНИЕ

ЗА ПРОЕКТА И ЗА ПРОУЧВАНЕТО	Стр. 2
ХИПОТЕЗИ ЗА ПРОИЗХОДА НА РОМИТЕ	Стр. 4
ЗАЩО СЕ ПИШЕ “Rroma”, А НЕ “Roma”	Стр. 5
ГОНЕНИЯ НА РОМИТЕ	Стр. 6
ЗАСЕЛВАНЕ НА РОМИТЕ НА БАЛКАНИТЕ И В БЪЛГАРИЯ	Стр. 10
ОСОБЕНОСТИ НА РОМСКИЯ ЕЗИК	Стр. 16
РОМИТЕ И РЕЛИГИОЗНИТЕ ГРУПИ В БЪЛГАРИЯ	Стр. 18
РОМИТЕ И ЕТНОСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ	Стр. 19
ЕТНОКУЛТУРА НА РОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ И В ОБЛАСТ ВИДИН	Стр. 24
❖ ЗАНАЯТИ	Стр. 24
❖ ОБИЧАИ И ТРАДИЦИИ НА РОМИТЕ	Стр. 25
❖ МИТОЛОГИЯ	Стр. 39
РОМИТЕ В ОБЛАСТ ВИДИН. ПРОУЧВАНЕ НА КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА	Стр. 43
❖ МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО	Стр. 43
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В РОМСКИЯ КВАРТАЛ „НОВ ПЪТ“ В ГРАД ВИДИН	Стр. 45
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ГР.ДУНАВЦИ	Стр. 61
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ГР.БЕЛОГРАДЧИК	Стр. 63
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.АРЧАР	Стр. 64
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.НОВО СЕЛО	Стр. 64
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.ГРАМАДА	Стр. 65
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.ПОКРАЙНА	Стр. 66
❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.МАКРЕШ	Стр. 66
ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ	Стр. 69
ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН	Стр. 73
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	Стр. 92

ЗА ПРОЕКТА И ЗА ПРОУЧВАНЕТО

Проект „Открийте ромските съкровища!“, ROBG 410, е финансиран по Програма ИНТЕРРЕГ V-A Румъния-България, съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от националните бюджети на Република Румъния и Република България. Проектът се изпълнява от 3 организации, от които Водещ партньор е „Трансгранична асоциация Равновесие и околна среда“, гр.Крайова, Румъния, и партньори Сдружение „Регионални партньорства за устойчиво развитие - Видин“ и Агенция за регионално развитие и бизнес център 2000 - Монтана.

Идеята за реализиране на проекта произтича от факта, че един от най-важните източници на традиционна култура в трансграничната област между Румъния и България, непозната и все още неоткрита, е ромската култура. За съжаление в тази област са проведени само няколко проучвания за културата на това малцинство и доколкото е известно, досега не е разработвана обща стратегия за валоризация на тази култура и превръщането ѝ в туристически продукти. Всички хора са съгласни, че ромския етнос има впечатляваща култура с красиви песни, танци и истории, но никой не е видял в тези традиционни “съкровища” съществуваща възможност да се реализират устойчиви туристически продукти и да се популяризира целевия регион. Време е да се интерпретира традиционната култура на ромската етничност и да се поставят нови предизвикателства пред туристите в трансграничния регион, решили да посетят целевата зона на проекта, а именно окръзи Долж и Мехединци в Румъния и области Видин и Монтана в България.

Общата цел на проекта е да се подобри устойчивото използване на културното наследство чрез валоризация на традиционната ромска култура и трансформирането ѝ в туристически продукти. Чрез проект “Открийте ромските съкровища!” ще бъдат разработени проучвания, които ще представят основните клонове на ромската култура и специфичните характеристики на всеки клон. Информацията от проучванията ще бъде използвана за разработване на обща стратегия „Валоризация на ромската култура от трансграничната зона в туристически продукти“, която ще идентифицира общите маршрути в района на проекта на ромската култура и ще предложи

методи за валоризация на тези традиционни “съкровища”. За да се реализира тази идея ще бъдат проведени следните събития: 4 ромски културни фестивала под наслов ”Насладете се на ромската култура!”, 2 Трансгранични каравани “Открийте съкровищни съкровища!” и 4 семинара “Научете повече за ромската култура”.

В този дунавски район е много актуално мотото на Европейския съюз „Обединени в многообразието”. Хората от двете страни на Дунав, малцинства или не, имат много общи културни характеристики, но в същото време са различни чрез специфични обичаи или занаяти или други. Засега тази култура е малко известна, защото повечето представители на тази етническа група са твърде бедни, за да популяризират своята култура и авторитетите от областта на културата не се интересуват от този неоткрит източник. В този контекст е много важно да има „двигател“, който да мобилизира този общ източник, ромска култура, да го открие и да го представи като туристически продукти, които да развият туризма и региона на проекта. В същото време ромската култура ще бъде по-видима за местните жители, факт, който ще бъде полезен в борбата с феномена на дискриминация, който все още присъства в тази част на Европа.

Настоящото проучване е разработено от „БМБ ПРЕМИУМ” ООД. В рамките на проучването са проведени множество срещи с представители на ромския етнос от Област Видин, институции работещи в сферата на културата, заинтересовани лица, които искат културната идентичност на региона да бъде популяризирана и показана на широката общественост. Използвани са материали от фонда на библиотека „Михалаки Георгиев“, гр. Видин, данни от Исторически музей - гр.Видин, източници от Интернет и авторски снимки.

Проучването не е с научна стойност и е разработено изцяло на базата на информация, получена от жителите на ромските махали и квартали в споменатите населени места, с техните спомени, истории, легенди и митове. Мит или истина, никой не знам, но това е част от културата на населението в област Видин и е богатство за всеки докоснал се до него!

Приятно четене!

ХИПОТЕЗИ ЗА ПРОИЗХОДА НА РОМИТЕ

В научните среди от дълго време се водят оживени дискусии за произхода на ромите. Етнолози, историци и езиковеди продължават да търсят корените на общността в Европа и в света. Хипотезите и теориите са различни и противоречиви. Наложилата се теза е, че ромите имат индийски произход. Повечето изследователи я поддържат, защото имат достатъчно доказателства за това. Логично изглежда и една друга теория, която оспорва индийския произход на ромите. Основател на тази теория е Дж Окли (1983). Тя изказва съмнение, че всички хора, които през 16 в се наричат „египтяни“ в Англия, са дошли отвън. Според тази теория пътуващите артисти са се наричали „египтяни“ , без да го свързват с етническия си произход. Ромите може би адаптират историята за „чуждия произход“ , тъй като това им дава възможност да се представят като „екзотични гадатели“.

Някои европейски автори през 16 и 17в. са на мнение че ромите имат славянски произход. П. Векслер например поддържа тази теория, като се базира на свои наблюдения сред ромски общности в Германия. Той търси връзка между ромските роми и ромските евреи. Основание за това му дават общи етнографски образци при европейските роми и евреи. Авторът се опитва да докаже своята теория като привежда примери от други етнически общности, например авари, населяващи Европа през периода на 14-19 в. Това му дава основание да твърди, че ромите не са дошли от Индия.

Като най-достоверна в научно отношение се определя теорията, според която ромите са се формирали като общност след напускането пределите на Индия преди повече от единадесет века. В края на IX век и началото на X в., мюсюлманите нападат северозападните части на Индия. За да се спаси от нашествието, една част от индийското население се придвижва към южните райони на Индия, а друга част е от районите на днешен Пенджаб и Раджестан и говорят диалекти на различни езици - санскрит, хинди, гуджурати, панджаби.

Извън Индия тези групи индийци не са посрещнати добре. В повечето случаи околното население е настроено враждебно спрямо тях. Отделните индийски групи общуват помежду си и търсят начини за взаимно разбиране.

ЗАЩО СЕ ПИШЕ “Rroma”, А НЕ “Roma”

Името на проекта, в рамките на който се разработва настоящето поручване е „Открийте ромските съкровища!“, а на английски: “Discover Rroma treasures!”. Веднага прави впечатление наличието на двойно “r” в английския вариант. И ето отговора защо се пише “**Rroma**”, а не “**Roma**”.

Саймир Миле, президент на асоциацията „La Voix des Rroms“ („Гласът на ромите“) във Франция, казва, че европейските медии трябва да изричат рома правилно, така както самите хора с този произход го правят.

„Ние заемаме думи на всички езици. Една от тях е думата “рома” (Rroma), която можете да намерите във френския език (roms/ром), в английския (roma) и много други езици (Roma на немски). Думата идва от “романи” (rromani), езикът на ромите - името се пише с двойно ‘r’, тъй като думата с едно ‘r’ може да означава нещо напълно противоположно. Ние наричаме това опозиция във фонологията. Думата „Рани“ (rrani) например ще бъде преведена като „жена“, докато rranі означава „клон“. От създаването на “ромска” R(r)oma литература в бившия Съветски съюз през двадесетте години, думата се изписва с двойно r. Стилът на писане е възприет в ромската азбука (Rromani alphabet), която от 1990 г. е публично призната от Международния съюз на ромите.

Думата Rroma се появява доста често във френския език, както и на много други европейски езици. Преди, но доста често и днес, ние говорим за „цигани“, или исторически за „бохемите“. Но тъй като тази дума се използва толкова често в разговорите за тежкото положение на най-голямото малцинство в Европа днес, трябва да започнем да използваме правилната дума „роми“ (Rroma). По този начин, в съответствие с всички последни заимствани думи, ние използваме орфографията на оригиналния език“.

ГОНЕНИЯТА НА РОМИТЕ

Гоненията срещу този етнос в цяла Европа също имат много дълга предистория. Още около 1200 г. Атанасий, патриарх на Константинопол, инструктира византийските духовници да забранят на своите енориаши да се свързват с „антигой“, защото те учат на дяволските неща“. Въпреки, че през 1417 година Сигизмунд, императорът на Свещената римска империя, подписва официален договор с ромския войвода Ладислав, че ще гарантира безопасността им, нерядко се стига до робство и гонения.

Една година след откриването на Америка през 1493 г. италианските власти прогонват роми от Милано. Три години по-късно, през 1496 г., германският райхстаг обвинява ромите, че са шпиони носители на бубонна чума и предатели на християнството. Вероятно заради това през 1500 г. император Максимилиан заповядва всички роми да напуснат Германия до Великден. По подобни обвинения през 1557 г. на ромите е наредено да напуснат Полша и Литва.

От 1385 г. са запазени сведения за продажба на роми като роби във Влашко и Молдова. Със съдебни решения или специални закони циганите са били изселвани от Франция през 1504 г., Каталуния през 1512 г. и Швеция през 1525г. през 1510 г. пък е заповядано всеки циганин, намерен на територията на Швейцария, да бъде убиван. Подобни правила въвеждат Дания през 1589г и Швеция през 1637 г.

През 1530 г. в Англия е издаден акт, който забранява роми да влизат в страната, и изисква тези, които живеят в страната, да я напуснат в рамките на 16 дни. Неспазването на това изискване може да доведе до конфискация на имущество, затвор и депортиране. Актът е изменен със Закона за циганите от 1554 г., който осъжда ромите да напуснат страната в срок от един месец. Несъгласните са били екзекутирани.

На първото антициганско законодателство е създадено през 1538 г. в Моравия и Бохемия, които тогава са били под властта на Хабсбургите. Три години по-късно след поредица от пожари в Прага, за които са обвинени ромите, Фердинанд I наредил те да бъдат експулсирани от владенията му.

През 1545 г. „Диета на Аугсбург“ постановява, че „който убие циганин, няма да бъде обвиняван в убийство“. Все пак масовите убийства, които последвали, подтикват правителството в крайна сметка да се намеси и да „забрани удавянето на ромски жени и деца“. Явно католическата църква също не е гледала с добро око на мургавите пришълци. Папа Пий V през 1586 г. призовава за експулсиране на всички роми от Свещената Римска империя.

През 1661 г. синът на Оливър Кромвел - Ричард, нарежда транспортирането на ромите в Англия и Шотландия до плантациите в Ямайка и Барбадос, за да се подложат на „принудително подчинение за вечни времена“.

През 1710 г., император Йосиф I наредил всички възрастни мъже роми „да бъдат обесени без съд и присъда, докато жените и младите мъже да бъдат бити и прогонени завинаги. Освен това, на тези от тях, които живеят в кралство Бохемия, трябва да се отреже дясното ухо, а на тези в Моравия - лявото“.

В Германия, курфюрст Георг II Саксонски поръчва „цигански лов“ като средство за унищожаване на това население. През 1721 г. император Карл VI нарежда унищожаването на всички роми в Германия.

През 1722 г пруският крал Фридрих Вилхелм направо обявява всички роми на възраст на осемнадесет години за престъпници. Недоволни от чудовищния законодателен акт, хиляди въоръжени роми се вдигат на бунт, но са победени от германски войници и измъчвани до смърт. Към 1685 г. Португалия окончателно депортира всички роми от своите земи в Бразилия през 1660 г., не от кого да е, а от „Краля Слънце“ Луи XIV, е било забранено ромите да пребивават във Франция.

През 1758 г. в Австрия Мария Терезия поставя началото на мащабна програма за асимилация на ромското население. За целта правителството построява специални хижи, които да заменят циганските палатки. На тях е забранено да пътуват, а не са редки и случаите, когато насилствено са отнемани деца от родителите им, за да бъде насърчено „неромското“ им развитие.

В Унгария през 1782 г. двеста роми са арестувани и изтезавани, докато накрая не се признават за виновни по фалшиви обвинения в канибализъм.

Извън този черен списък, все пак в историята има примери и за по-добро отношение. Английски статут от 1596 г. им дава специални привилегии, които липсват за останалите скитници. Подобен закон приема и Франция през 1683 г. В Русия Екатерина Велика обявява ромите за „роби на короната“ - статут, който превъзхожда този на крепостните селяни. В същото време обаче някои специални мерки държат ромите далеч от големите руски градове. Макар че циганите във Влашко, Молдова и Трансилвания се продават в робство чак до XIX век, роденият в робство ром Стефан Разван успява да стане княз на Молдова. Във Влашко робството е отменено със закон през 1847 г., в Молдова - през 1844 г.

У нас, въпреки по принцип по-толерантното отношение, също има примери за разправа с роми. По време на Априлското въстание отношението към циганите във въстаналите селища е различно. В село Мухово, по думите на Захари Стоянов, циганите „не само били добри майстори, но и направили много ножове и пушки на българите, без да издадат една дума на турците“. Според историците Георги Димитров и Димитър Страшимиров клисурските цигани били заподозрени, че със своите шпионства подпомогнали иди даже причинили разоряването на това градче от башибозука. Явно за да предотвратят подобно събитие в Копривщица, тамошните въстаници избиват през нощта на 27 срещу 28 май 1876г. около 70 мъже местни цигани. След Освобождението с приемането на Търновската конституция циганите у нас формално се ползват с равни права като останалите български граждани. На 20 февруари 1901 г. обаче идва на власт правителство с министър-председател Петко Каравелов. Първата работа на новия кабинет е да изготви Закон за изменение на избирателния закон. В него е записана поправка, с която се забранява на циганите да гласуват. Мотивът - техните гласове се купуват най-лесно. С малки поправки тази рестрикция е действала у нас в продължение на цели 35 години. Параграфът с тази забрана е заличен в избирателния закон напълно чак през 1937 г. по волята на цар Борис III.

Може би най-опустошителното преследване на цигани е по време на Втората световна война, когато те са били сред първите жертви на нацистките зверства. Общо около 2 милиона цигани загиват в концентрационни лагери или

чрез други средства за масово изстребление, включително и антихуманни медицински експерименти.

В модерните времена, 19 век е от особено значение за ромите в Европа. Въпреки че стремежът към легитимация и идентифициране на етническата група започва още през Просвещението, точно през този период се създава и романтичния „цигански“ образ, който е силно залегнал и в съвременната представа за ромите. По същото време, в средата на 19 век се появява расизмът който води директно до опитите на Хитлер да унищожи ромите по време на Третия Райх. Докато основното събитие за ромите през 19 век е освобождаването им от робството в Румъния, което довежда до масовата им емиграция по целия свят, през 20 век се открояват две основни събития: Холокоста и падането на комунистическия режим в Европа. Друг важен процес през 20 век е политическото осъзнаване на ромите, което избуява най-вече след края на Първата световна война, основно в Източна Европа.

ЗАСЕЛВАНЕ НА РОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ И НА БАЛКАНИТЕ

Тръгвайки от Индия в края на IX в и началото на X в., всичките индийски групи принадлежат към една по-голяма група, наречена „Дром“.

Мигрирането от Индия не става наведнъж, а на вълни. Всички групи обаче се придвижват по едни и същи пътища. Имайки предвид планинските райони на днешен Пакистан, пътищата, по които е можело да стане тяхното придвижване до Европа, били много ограничени. Стигайки до Армения, една част от ромите остава там. И досега има роми в Армения, но те не говорят ромския език, който е наложен в Европа. Друга част от същата група се насочват към Централна Азия. Днешен Таджикистан, Узбекистан, Киргизстан, Казахстан има роми, които са от групата на арменските роми. Тя се нарича лом или лули/лури.

Втората група се насочва към държавите от Близкия Изток - Иран, Ирак, Сирия, Йордания, Израел. Тази група са нарича дом, домари или домаврени. Днес тази група е много добре организирана - има своя международна организация, която се бори за културните права на ромите в тези държави.

Третата група продължава пътуването си и стига през XII в. до Византийската империя. Тук тя престоюва близо 150г. и за първи път получава наименованието „цигани“, което се разпространява в повечето европейски езици. Названието „циганин“ произлиза от гръцкото „ациганос“, което означава „недосегаемите“, т.е. хора, с които не можеш да влезеш в контакт, а контактът с тази група означава „духовно омърсяване“. Ето защо ромите обикновено живеят в маргиналните части на населените места - в повечето случаи извън тях, явление, което се наблюдава и днес.

Счита се, че у нас циганите са дошли именно от Византия, като първите запазени сведения за тях по нашите земи са от XIII-XVI век. Някои автори приемат, че основното им занимание е правенето на магии и гадателство. Заради това някои изследователи свързват споменатите еретици, за които се говори и в Бориловия синодик, с циганите.

Според Константин Иречек циганите по всяка вероятност са се появили в България към средата на XIV в. Рилската грамота /1378г/ на цар Иван Шишман споменава „Агупови клетки“ /колиби/. Това се свързва с името „агупци“ което

се дава у нас на циганите. Среднобългарският превод на житието на св. Варвар Охридски също разказва за множество „египтяни“ в околността на Драч. Тази подробност, която присъства в гръцкия първообраз на житието, също касае цигани, достигнали през XIV в. брега на Адриатика.

След турското завоевание на Балканите циганите често биват записвани в османските данъчни документи. Най-ранното такова споменаване е от 1430 г - в тимарския регистър на Никополски санджак. Султан Сюлейман I издава нарочен Закон за циганите във вилаета Румели, според който циганите - както християни, така и мюсюлмани, са длъжни да плащат поголовен данък. Явно нашите земи и толерантността на българите са се харесали на ромския етнос. Според данните от османските регистри те са били най-много именно в териториите населени с българи. На практика днешните български земи са били главното предмостие за разселването им на Запад. Така западноевропейски пътешественици, виждали цигани по своите родни места, ги срещат и в османските земи. Според Мартин Груневег /1562-1618/ там има много цигани, които работят занаятите си на улиците под малки палатчици, в които те живеят заедно с жените и децата си. В Турция те се прехранват с ковачество или са музиканти, сиреч гъдулари, иначе казано фокусници. Придържат се към турската носия. През 1553 г. Антон Вранчич разказва: „ Когато започнахме да прекосяваме реката Морава, пред нас се изпречиха други турци, между които един цигани или цингани, вързани за шията с една верига и влачени в една редица. Те издаваха жални викове и окаваха немотията си. Тогав аз попитах турците какви са тези и каква е причината, за да бъдат те оковани във вериги. Отвърнаха ми, че са събрани вместо данъци, които могат да се състоят както в пари, така и в малолетни деца.“

България е една от страните с най-висок процент на ромското население в Европа. Ромското малцинство в Европа е между 8 и 10 милиона души. Повече от 80% от него живее в Централна и Източна Европа. Страните с най-голямо ромско население са Румъния, България, Унгария, САЩ, Сърбия и Словакия. С присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз ромите станаха най-голямото малцинство в ЕС.

Днешните роми, живеещи в България, се заселват тук по различно време, идвайки от различни места.

Първата ромска вълна към Балканите е през XII, XIII, XIV в.

Поради различните наименования, които са давани на ромите от византийски и други историци, не е ясно откога датират първите сведения за пристигане на цигани на Балканите. Според повечето циганолози за първи път цигани, под наименованието „атцингани“, са описани в „Житие на Свети Георги от Атон“, датирано от 1100 г., разказващо за събития от средата на XI в. Същото наименование се среща и в по-ранни извори - например, Хронографията на Теофан Изповедник от началото на IX в., но не е ясно дали споменатите в нея атцингани - привърженици на манихейска секта, занимаващи се с магьосничество и гадателство, са етнически цигани.

Изследването „Циганите в Османската империя“ посочва, че първите сигурни извори за трайни заселвания на цигани в България са едва от XIII - XIV в., като са възможни и по-ранни контакти. Ромите остават на Балканите няколко века преди да тръгнат на големи групи към Западна Европа. Поради тази причина мнозина изследователи наричат Балканите „втората родина на циганите“, а езика романес - „балканизиран индийски език“.

Постепенно те преминават от чергарски към уседнал начин на живот, към което ги подтиква и политиката на османската власт. С помощта на данъчни облекчения, османската власт успява да накара и голяма част от ромите да приемат исляма и да станат мюсюлмани. Така например, ромите мюсюлмани плащат данъка харач в много помалък размер от ромите християни.

Най-често ромите се препитават с дейности, обслужващи останалите групи население - ковачество, производство на кошници, сечива и т.н., и респективно получават съответните имена - кошничари, бургуджии, дръндари и т.н.

Вековете съжителство на ромите с останалите балкански народи, лекотата при преминаване от християнство към ислям и обратно, както и необходимите за начина им на препитание контакти с другите групи население, оказват голямо влияние върху ромския фолклор. В него се вплитат българско-славянски и

турско-арабски елементи, които заедно с „изконно ромските“ образуват една колоритна и неповторима цялост.

Нови групи роми се заселват с идването на турците и през следващите векове. През XVII и XVIII в. към тях се присъединяват и роми, бягащи от Влашко и Молдова, където по това време имат статут на роби. Това постепенно променя източника на ромските миграции по българските земи - не от Мала Азия, а от териториите на днешна Румъния.

Посоченият процес придобива особен размах през втората половина на XIXв. Тогава в Румъния бива отменено робството и големи групи роми се заселват първоначално в Трансилвания, а след това - в цяла Европа и на Балканите. Това е т.нар. „голяма келдерарска инвазия“.

Втора вълна от ромски миграции

Голямата келдерарска инвазия предизвиква и втората вълна от ромски миграции към Балканите. Ромите, които се заселват в България през втората половина на XIX и началото на XX в., се различават по доста неща от живеещите вече векове по българските земи роми. Те говорят по-различен диалект на езика романес (т.нар. „влашки“ диалекти), а част от тях говорят старинен вариант на румънски език и не се самоназовават „роми“. Религията им е източноправославно християнство, като тя играе съществена роля в живота им. Сред някои от тях са запазени старинни форми на традиционна власт като т.нар. „цигански съд“ - мешере.

Класификация на ромските групи и подгрупи в България:

Диалектна общност	Балканска		Влашка		
Група	Дасикане рома	Хорахане рома	Калдерашя	Калайджия	Лудари
Подгрупа	Бакърджии Бояджии Бръснари Бургуджии Гаджали	Бакърджии Баламо Бомбаджии Боринари Бургуджии	Австрийски и Грастари Джанкеши Дудулани	Македонски и Мизийски Тракийски	Влахоря Вретенари Лаутари Лингурари Маймунджи

	Голи Демирджи Джамбази Джезведжи и Джуравци Дървари Дюлгери Ерлидес Касапи Ковачи Кожари Кокалари Кошничари Музиканти Налбантджи и Рамошари Решетари Ситари Хамали Цуцумани	Бърдари Въглищари Дармонджи и Давулджи Дръндари Дънкулари Ерлидес Зангурджи Звънчари Зурнаджи Калбурджи и Каруцари Ковачи Курбати Къткаджи Лахора Мехтерии Музиканти Печкаджи Сепетджи Тенекеджи и Тухлари Усталари Фереджели и Фичири Футаджи Хамали Хасърджи Хорохая	Жъпли Златари Какавяря Кангляря Лейнаши Ловара Нямцор Сръбски Тасманя и Унгарски Харкомяря Цгняка		и Рудари Урсари
--	--	--	---	--	-----------------------

		Чарале Чилингири Юрукчи			
Подгрупи с предпочитан а идентич- ност	Българска: Карастанчо- вци Сиви гълъби Гръцка: Драмо, рома	Турска: Агупти Даале Сархарци Миллет	-----	-----	Румънска Влашка
Смесени бракове с други етноси	Джоверци/Катъри Мелали Бобове Муртапи				

ОСОБЕНОСТИ НА РОМСКИ ЕЗИК

Първият ромски речник е публикуван през 1597г от Бонавенура Вулканиус. По-късно публикации на различни изследователи от Германия, Холандия и Англия доказват, че ромският език е близък до санскрит и хинди. Първи опит за сравняване на циганския с друг език прави Й. Рудигер през 1777г. като сравнява цигански с индийски текстове и намира „точна прилика“ между двата езика. За това свое откритие Рудигер информира през 1782 г. Година по-късно Х. Гролман сравнява циганския език с индийския и също изтъква сходствата между тях.

Макар да е ясно, че ромският език е новоиндийски, всички опити да се определи най-близкият до него съвременен или стар индийски език се оказват неуспешни. Езикът на Северозападна Индия изглежда най-близък до ромския. Не само лексиконът, но също и граматичната му структура показват индийският му произход. Ромският език е единствен в Европа, който съчетава в себе си характеристики от индийски, ирански и европейските езици. Имайки предвид това, трябва да кажем, че ромският език не е арго или сленг на някакъв друг език, а е език, който се предава от родители на деца през вековете. В противен случай той не би запазил граматичната си система. Това не означава, че ромският език запазва всички характеристики на индийските езици. Във взаимодействията с европейските езици в него навлизат думи, които се срещат във всички европейски диалекти. Калдерашкият диалект например има много заемки от румънски език. Върху граматиката на ромския език силно влияние оказват балканските езици и най-вече гръцкият. Голяма част от ромските диалекти са част от балканския лингвистичен ареал. Езици като гръцки, български, румънски и албански имат еднакви структурни характеристики : липса на инфинитивна форма на глагола, наличие на частица за образуване на бъдеще време и др. Ромският език също притежава тези характеристики. По такъв начин той може да се нарече балканизиран индийски език.

След 1990 г. интересът към ромския език в България се засилва. Реализацията към ромския език в България се засилва. Реализацията на този интерес придобива различни форми. Можем дори да обобщим, че се осъществява същински скок в интереса и реализацията на изучаването и подпомагането на

ромския език. Я. Маликов (1992) например публикува „Циганско-български речник“, Хр. Кючуков (1993) издава „Учебен български-ромски речник“, Хр. Кючуков и колектив публикуват и първите учебници по ромски език. Въвежда се обучение по майчин ромски език. Става ясно, че в света има сериозни изследвания върху ромския език. За съжаление у нас се знае твърде малко за тези изследвания. Едва през последните 10-15 години започна да се пише повече върху ромската граматика, правят се сериозни изследвания с модерни лингвистични, социо-лингвистични и психолингвистични методи.

Ромските диалекти в България са част от съществуващите ромски диалекти на Балканите и в света. Същевременно имат и свои специфични особености и характеристики, които ги правят уникални. Някои от тези диалекти съществуват само в България. Все още обаче малко се знае за ромските диалектни групи у нас, тъй като малко лингвисти посвещават проучванията си върху този проблем.

РОМИТЕ И РЕЛИГИОЗНИТЕ ГРУПИ В БЪЛГАРИЯ

В научната литература доминира представата, че ромите нямат своя религия и винаги приемат религията на населението, сред което живеят, или пък че заради пътуващия си начин на живот са в състояние често да сменят религията си. От автобиографичните разкази на хора от различни градове на страната, с различно образование, пол професии и социален статус, става ясно, че ромите са изключително чувствителни и вярващи хора, макар тяхната вяра да има по-различни измерение и обредност. През 1950 година 5000 души роми са напуснали страната и са заминали за Турция именно за да не сменят религията. Отбелязването на религиозните празници са изключително важни и съхранени като традиция и до днес. Религията и религиозността е съхранена и присъства много силно в техния фолклор и митология. Те силно вярват в чудеса, които идват от Бога. Над 1/3 от ромите са убедени, че няма значение как ще наричаш Създателя - той е един, всемогъщ и всеблаг. Протестантите най-стриктно спазват религиозните ритуали и ходят на църква. Отказали са се от традиционните сватби и погребални ритуали и отбелязват тези събития скромно и тихо в тесен кръг - само членовете на паството.

По религия най-общо ромите у нас се разделят на две големи групи: роми мюсюлмани (хорахане рома) и роми християни (дасикане рома). През последните години обаче една част от ромите (мюсюлмани и християни) стават членове на евангелистки движения. Не се изключва естествено и възможността да съществуват и групи, които изповядват католическа религия, както и други членове на различни движения (на протестантската църква), но техният брой е малък. Макар че много мюсюлмани и християни не се спазват строго нормите и изискванията на съответната религия (например постене и неупотреба на алкохол), те продължават да се причисляват към съответната общност.

РОМИТЕ И ЕТНОСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Ромите днес живеят разпръснато по всички континенти и в почти всички държави по света.

Населението с българско етническо самоопределение е значително по-урбанизирано в сравнение с другите две основни етнически групи. 77.5% от българския етнос живее в градовете, 37.7% от турския етнос, както и 55.4% от ромския етнос.

Българската етническа общност преобладава във всички области с изключение на областите Кърджали и Разград, където тя формира съответно 30.2 и 43.0% от населението.

Българският е майчин език за 5 659 024 души, или 85.2% от населението. Турският е майчин език за 605 802 души, или 9.1% от лицата, отговорили на този доброволен въпрос. Ромският е майчин език за 281 217 души, или 4.2%.

Връзката между етническото самоопределение и самоопределянето по майчин език е силно изразена. Най-еднородна по майчин език е българската етническа група - сред лицата, отговорили и на двата въпроса за етнос и майчин език сред българите, 99.4% посочват българския за майчин език, 15 959 лица (0.3%) - турски, 7 528 лица (0.1%) - ромски, и 7 511 (0.1%) лица - друг. Сред самоопределилите се към турската етническа група за 96.6%, или 564 858 души, майчин език е турският, а за 18 975 души от тях, или 3.2%, майчин е българският език.

Ромската етническа група по майчин език се разпределя по следната структура:

- 272 710 души, или 85.0%, са посочили ромски като майчин език;
- 24 033, или 7.5% - български;
- 21 440, или 6.7% - турски;
- 1 837 души, или 0.6% от ромския етнос са посочили румънски като майчин език.

Разпределение на населението по етническа група и майчин език към 1.02.2011 година

Етническа група	Общо	Майчин език				
		български	турски	ромски	други	Не се самоопределят
Общо	5604300	5631759	604246	280979	47071	47458
Българска	6611513	5571049	15959	7528	7511	2253
Турска	585024	18975	564858	549	87	555
Ромска	320761	24033	21440	272710	1905	673
Друга	48321	10726	397	26	36196	976
Не се самоопределят	53107	6976	1592	166	1372	43001

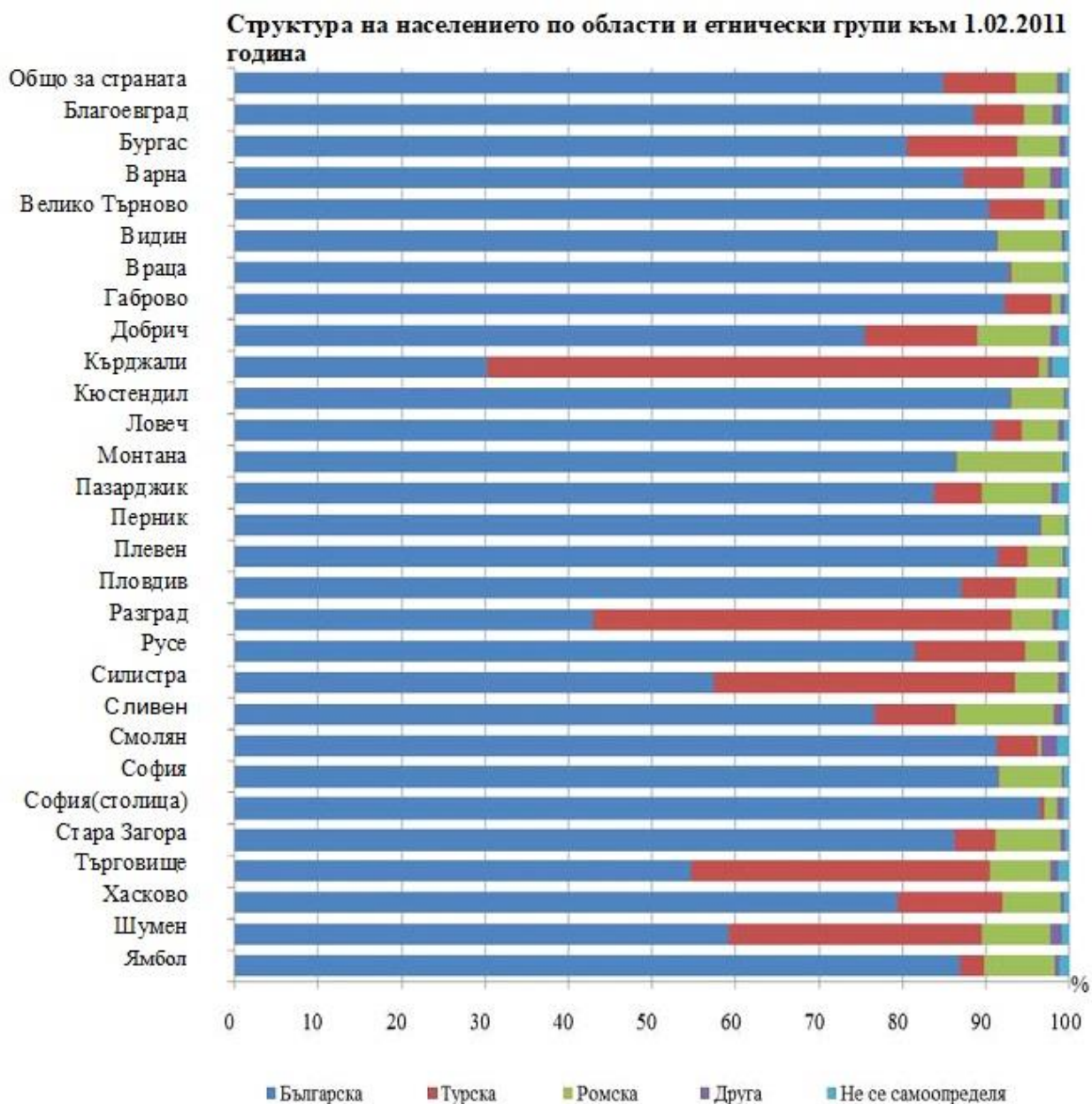
- Връзката между етническото самоопределение и самоопределянето по майчин език е силно изразена. Най-еднородна по майчин език е българската етническа група - сред лицата, отговорили и на двата въпроса за етнос и майчин език, 5 571 049 (99.4%) посочват българския за майчин език, 15 959 лица (0.3%) - турския, 7 528 лица (0.1%) - ромския, и 7 511 лица (0.1%) - друг.

- Сред самоопределилите се към турската етническа група за 96.6%, или за 564 858 души майчин език е турският, а за 18 975 души от тях, или за 3.2% майчин е българският език.

- Ромската етническа група по майчин език се разпределя по следната структура: 272 710 души, или 85.0% са посочили ромски за майчин език; 24 033, или 7.5% - български; 21 440, 6.7% - турски; 1 837 души, или 0.6% - румънски.

Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение, са 91.0% от населението. Сред неотговорилите на въпроса за самоопределение по етническа група най-голям е относителният дял на тези в младите възрастови групи до 39 години и за децата от 0 до 9 години. Една трета от неотговорилите са в областите София, Пловдив и Варна, съответно - 113 260, 62 654 и 50 181 души.

Лицата, самоопределили се към турската етническа общност, са концентрирани териториално в няколко области - Кърджали, Разград, Търговище, Шумен, Силистра, Добрич, Русе, Бургас, в които живее 63.7% от населението на тази етническа група.

Установилите се демографски тенденции и засилената емиграция през последните 20 години се отразяват върху броя на всички етнически групи в

страната, в резултат на което не настъпват съществени изменения в етническата структура на населението в годините между последните две преброявания според доброволното самоопределяне на лицата:

- Българската етническа група обхваща 5 664 624, или 84.8% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение.
- Турската етническа група е втората по численост - 588 318 лица. Те представляват 8.8% от населението.
- Ромският етнос традиционно е третият по численост и наброява 325 343 души, според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 4.9%. или с 0.2 процентни пункта повече от 2001 година.
- Населението с българско етническо самоопределение е значително по-урбанизирано в сравнение с другите две основни етнически групи. В градовете живее 77.5% от българския етнос, 37.7%, - от турския и 55.4% от ромския.
- Лицата, самоопределили се към турската етническа общност, са концентрирани териториално в няколко области - Кърджали, Разград, Търговище, Шумен, Силистра, Добрич, Русе, Бургас, в които живее 63.7% от населението от тази етническа група.
- Лицата от ромската етническа група са разпределени териториално във всички области. Най-голям е дялът на ромския етнос в областите Монтана - 12.7%, и Сливен - 11.8%., следвани от Добрич - 8.8%, Ямбол - 8.5%, при общо за страната - 4.9%.
- Лицата, които не се самоопределят, са 53 391 - 0.8%. Сред тях дялът на най-младите до 19 години е 51.7% от всички, които не се самоопределят.

Към „други етнически групи“ са се самоопределили 49 304 души, или 0.7%. Тук се включват лицата от други етнически групи: руска - 9 978, арменска - 6 552 души, влашка - 3 684 души, гръцка - 1 379, еврейска - 1 162 души, каракачанска - 2 556 души, македонска - 1 654 души, румънска - 891 души, украинска - 1 789 души, и други - 19 659 души.

Лицата, които не се самоопределят, са 53 391 - 0.8%. Сред лицата, посочили отговор „не се самоопределям“, най-голям е дялът на най-младите до 19

години - 51.7% от всички, които не се самоопределят. Сред лицата с друга етническа група 235 души са записали две етнически групи, което е явление, свързано с наличието на смесени бракове или партньорства.

В област Видин преобладава населението на българската етническа група, представляващо 91,14% от населението на областта и 23,72% от българското население на СЗРП.

Втора по големина е ромската етническа група с 7,52% от общото население. Тя представлява 20,49% от ромите в СЗРП. Незначителен е процента на турската етническа група - 0,10%.

Етническа група	Област Видин	% спрямо общото за областта	СЗР	% спрямо общото за СЗРП	Съотношение на област Видин спрямо СЗРП
Българска	118 543	91, 135%	499 742	89,984%	23,721%
Турска	139	0,107%	2 374	0,427%	5,855%
Ромска	9 786	7,523%	47 769	8,601%	20,486%
Други	528	0,406%	1785	0,321%	29,580%
Не се определят	553	0,425%	1859	0,335%	29,747%
Непоказано	525	0,404%	2139	0,358%	24,544%
Общо	130 073		555 368		

СЗРП - северозападен район за планиране

Важно е да се отбележи, че всички горепосочени етнически групи са в мирно съжителство и в областта липсват етнически конфликти и напрежение.

ЕТНОКУЛТУРА НА РОМИТЕ В БЪЛГАРИЯ И В ОБЛАСТ ВИДИН.

❖ ЗАНАЯТИ

В днешно време голяма част от ромите не упражняват професиите на своите деди и прадеди. Наименованието на професията обаче е останала като маркер на групата. Много често този маркер не носи информация за диалекта на тази група. Например в Северозападна България (Лом, Видин, Монтана) и в Югоизточна България (Бургас, Ямбол) има група, наречена калайджии. Те обаче говорят два различни диалекта независимо от това, че в миналото (вероятно) и двете групи са се занимавали с една и съща професия - калайдисване на съдове. Днес младото поколение калайджии има други професии - учители, юристи, лекари. Наименованието на групата обаче се пази и тя служи като маркер за личностна или групова идентификация.

В началото на ХХ век, през 1915 г., Б. Гилят - Смит прави друга класификация на ромите - според начина им на живот - номади и уседнали. Тази класификация, както става ясно, не е валидна за днешно време, защото почти всички ромски групи в България са уседнали. Има и още една причина да не се взема под внимание начинът на живот - някой от групите могат да се срещат както при уседналите, така и при номадите. Разделението на групите върху основата на религията също не е съществен признак. Една и съща диалектна група може да има различни религии в различните краища на страната. Например ромите от групата, известна като „лахо“ (в миналото изработва различни видове сита, решета) в Североизточна България (около Провадия, Синдел, Девня) са мюсюлмани, в Южна България (в Стара Загора) са християни, а в Северозападна България (Лом) са евангелисти. Така тези три различни религии, които изповядват представителите на тази група, нямат влияние върху диалекта който говорят. Става ясно, че религията, начинът на живот и упражняваната професия в миналото не са индикатори за особеностите на съответния диалект.

В заключение може да се каже, че диалектните класификации на ромските групи не са идентични с етнографските им класификации. При уседналите и номадските може да се срещнат общности, които говорят един и същ диалект. Както и обратното - наименованието на една и съща група не показва, че

членовете на тази група в различните краища на страната говорят един и същ диалект.

❖ **ОБИЧАИ И ТРАДИЦИИ**

Благодарение на традициите, които са се предавали през поколенията, ромите са успели да запазят идентичността си през вековете. Без съмнение те играят важна роля в живота им, независимо къде и как живеят. Традициите, имат тежестта на закони сред ромите, живеещи в славянските държави, те са предавани от поколение на поколение от родители на деца. Именно ромските традиции са в основата на ромската идентичност. Мястото, където тези традиции действат с пълна сила е вътре в ромската общност. За ромите, основните единици са семейството, рода и групата към която принадлежи рода. Семейството е центъра на ромския живот, където е съсредоточена предаността на роднините, след това е родът, представлява разширеното семейство, и групата /рода/ - като например Калдараши, Калайджии и т.н. Социалната организация на ромите от всички общности, лежи върху концепцията за патриархалното семейство - разширеното традиционно семейство, състоящо се поне от три поколения съвместно живеещи роднини. В него децата се възпитават избирателно на полов принцип, приемат наследената етнокултурна информация, усвояват и поддържат етническата специфика. Момчетата се възпитават по-либерално, докато момичетата в строг стил. Ролите на мъжът и жената в семейството са различни и взаимно се допълват. Жената е тази, която осигурява ежедневно спокойствие като се грижи за децата и възрастните хора. Тя е възпитавана в консерватизъм и е продължител на традицията в групата. Особена нейна грижа е възпитанието на женската челяд до влизането в брачен съюз. Мъжът е главата на семейството, който осигурява прехраната и е защитник на семейния престиж. Това му дава правото да бъде безспорния авторитет и да взема важните решения. В рамките на семейството социалният контрол по право се оказва от свекър и свекърва. Носители на тази функция извън семейството, и особено при нарушаване на правилата във взаимодействието с представители на други семейно-родови общности при общността на калдарашите, е т. нар. „мешере”. Мешерето е

своеобразен съд за тази общност, в който влизат най-авторитетните, което решава въпроси, свързани само с вътрешния живот на членовете на калдарашката общност, а извън нея то няма сила.

Във видинският ромски квартал няма такава организация. Родът е всъщност разширеното семейство. Родовете носят името на някой свой прославен лидер или прародител. Например Балдови, от прародителя Балдо, и името на рода се запазва поколения напред. Групите обикновено са „исторически“ единици, които са свързани от обща история (там където е живяла първоначално групата), както и от общи традиции и език - диалект, а понякога и от общи занаяти. Традициите покриват всеки аспект от живота - от раждането до смъртта, при съюз или конфликт, семеен живот, родствени връзки и т.н.. Семейните традиции все още оформят ядрото на ромската култура. Традициите съпътстват живота на ромите дори преди раждането до смъртта. В много ромски групи съществуват редица забрани за бременните жени, които се прилагат преди и след раждането. Някои от тях все още се спазват, за да се защити живота и здравето на младата майка и новороденото. Например бременната жена не бива да подстригва и да боядисва косата си, както и да не се заиграва с кучета и котки, когато се уплаши да не се пипа по корема и др.

➤ *Сватбата*

Сватбата е едно от най-важните събития в живота на всеки ром. Вълнуващ е моментът както за младоженците, така и за техните родители. Още с раждането на момичето, майката започва да приготвя сватбения ѝ чеиз, а родителите на момчето имат грижа за подсигуряване на подслон за бъдещия съпруг. Самата сватба се предхожда от различни по значението си обичаи и обреди. Така в миналото годежът е бил задължителен. Тържеството по случай годежа е бил много пищно (почти като при сватба), бил е съпроводен с много музика, веселие и пиперливи шеги. При общността на калдарашите е съхранен и функционира обичаят купуване на булка. Той е свързан с плащане на откуп на родителите на момичето от младоженеца. В наши дни се носят легенди за комерсиализирането на тази традиция в зависимост от уменията и красотата на младоженката. Подобен обичай е бил практикуван и в общността на

изповядващите исляма уседнали роми и се е наричал бабахак (бащиното право).

Във видинската ромска махала сватбите в миналото са се състояли по няколко дни-3,4 дни. Преди около 20 години, финансовите затруднения започнали да се отразяват и на начина на веселие при ромите, сватбите започнали да се празнуват един ден. Голяма част от ромите вече работят и живеят в чужбина, предимно в Германия. Сигурните доходи допринесоха старата традиция да се възобнови. През последните години сватбите отново започнаха да се празнуват по два дни. Първият е „Денят на Майката“, булката е облечена в разкошна цветна рокля, майката изнася чеиза, с който се гордее, за да го видят всички. Веселбата е в нейна чест - роднините на булката са начело на хорото, музиката свири за тях. Възхвалява се цялата фамилия на булката, която е отгледала хубава и честна мома. Вечерта, в дома на кумата се събират приятелките и първо се лакира булката, после останалите. Този обичай се е запазил от турските роми, познат като къносване, но къната е заменена с лак. Играе се хоро от младежи, начело на което е най-близкия приятел, които държат в ръката си запалена факла, нарича се. „момино хоро“. След тях вървят кумовете и младоженците, като кумата държи дръвче, украсено със запалени свещи. Следващият ден е същинската сватба. Булката се облича в бяла рокля. Във видинския регион все още съществува традицията булката символично да се плаща. Пред врата застава неин роднина и заплашва всеки, които дръзне да припари до нея. За да се омиротвори този човек, младоженеца трябва да заплати своята бъдеща съпруга. Разменят се шеги и закачки между двете страни, след което момчето се допуска да влезе при своята избраница. След като се видят, младоженеца трябва да сложи монети в обувката на булката, за да е здрава тя като тях.

При ромите самата сватба е претърпяла много изменения от миналото до днес, но винаги тя е била по възможност пищна, богата и свързана с много веселие и закачки. За родителите роми тя е най-важното събитие в живота на децата им и те са готови да дадат мило и драго, за да бъде тя такава, каквато повелява ромската традиция. Кулминацията на сватбеното тържество следва след сватбеното тържество - младоженците и част от най-близките роднини се отправят към дома на момчето. Булката обикновено се посреща от свекървата,

слага се богатата трапеза и на нея се чака резултата от първия брачен контакт - дали булката е девствена. Радостта от положителния резултат се оповестява публично и по различен начин при различните субгрупи. Ако булката обаче не се окаже девствена, обикновено сватбата се разваля и тя се връща на родителите си, а при групите, при които се плаща откуп за булката, той се връща.

Сред видинските роми тази традиция се е запазила. За първа брачна нощ се приема първият път когато двойката е била заедно. Оповестяването, че момичето е било девствено е цял ритуал. На него се веселят предимно жените, закичват се с цветя в косите и черпят из махалата с блага ракия, оцветена в червено. Прието е да се вдига много шум, в чест на булката и гордост на майката. От този момент те се смятат за семейство, дори преди сватбеното тържество.

Романтичните връзки извън брачния съюз не се насърчават, а общностите са изключително чувствителни към защитаването на честта на момичетата. Друга традиция, която съществува сред различните групи роми: отвличането на момичето от момчето или бягство на младата двойка в случаите, в които родителите им не са съгласни те да се оженят. След няколко дни младите се завръщат и тогава започват приготовленията за сватбата. В някои ромски групи все още се осъществява символично отвличане.

➤ *Раждане на дете*

Раждането също е едно от най-празнуваните събития сред ромите във Видин. Денят на празнуване е този, в който майката е изписана от болницата с бебето и пристъпва в дома си. Най-тържествено в семейството се отбелязва изписването на първородното дете. На празненството са добре дошли всички от махалата, без предварителни покани. Гостите носят подаръци, най-често дрешки, но и други стоки необходими за бебето. От уважение се ходи с музика и хоро до майката на родилката и до кумовете, а те изкарват на показ своите подаръци за бебето.

➤ *Гергьовден*

Гергьовден е най-големия празник на ромите в България. Празнува се от всички ромски групи (с изключение само на силно турчещите се части от хорахане-рома, сред които се е празнувал до скоро) и за всички тях Гергьовден е основния празник, включително и за ромите-мюсюлмани. Единствено при бургуджиите и дръндарите ролята на основен празник изпълнява Банго Васили, но и при тях Гергьовден се отбелязва изключително пишно. Обичайно калдарашите и рударите наричат празника с името "Свети Георги" или "Гергьовден", а йерлиите - "Хедерлез", "Хъдърлез" или "Ерделез". Празнува се три дни, като при някои са 4,5 и 6 май, при други - 5, 6 и 7 май, а във видинска област отбелязва на 6, 7 и 8 май. Празнуването на Гергьовден е различно не само при различните ромски групи, но също така варира при представителите на една и съща група, живеещи на различни места. Въпреки многото различия, могат да се открият и някои общи елементи. Празнуването на Гергьовден е свързано с вярването, че Свети Георги е спасител на ромите (както Свети Васил) и с легендата, че змеят на зъл цар започнал да изяжда ромите, но Св. Георги го убил. Освен това Ерделез се е празнувал и като начало на пролетта, на истински топлото време, поради тази причина целият ритуал изобилства с пролетна символика.

Най-важният елемент в подготовката е купуването на агне. Всеобщо поверие е, че агнето предназначено за курбан трябва да пренощува в къщата, затова то се купува най-късно на 4 или 5 май. При някои групи - празненствата започват от момента, в който агнето влезе в къщата. Тогава портите се окичват с разцъфнали клони - обикновено бук и върба, а на главата на агнето се поставя венец и свещичка, след което се прикажда "за здраве". При други групи роми е прието празничното украсяване на къщите с разцъфнали клони на 5 май, но поставянето на венец със свещичка и прикаждането се извършва сутринта на 6.05. Този ритуал се прави и от видинските цигани. При бургуджиите първото червено яйце на Великден се запазва и то се поставя в устата на печеното гергьовденско агне. Също така на Велика Събота (преди Възкресение) се изработва специална свещичка с червен конец. Тя се припалва за малко през нощта срещу Великден и се отделя. Следващото и припалване е на 5 май вечерта, а цялостното и изгаряне - на 6.05. преди агнето да бъде заклано. Сред много роми е прието на 5.06. вечерта за всеки член на семейството да се

откъсва коприва и тя да се окача на керемидите. По това чия коприва ще повехне и чия не, се съди каква ще бъде годината за всеки - весела или тъжна.

В миналото, при някои ромски групи се е изпълнявал ритуал (в голяма степен вече загубен) на 5 май вечерта всеки да се изкъпе във вода, пълна с билки и растения - гергьовденче, коприва, лепка и др. В това действие да се вижда пролетна символика и надежда за прогонване на болестите и за здраве през годината.

Ходене "за зелено": При дръндарите и кошничарите от Шуменско е разпространен обичаят да се ходи "за зелено" на 5 срещу 6 вечерта. Всички роми отиват в гората, наклаждат огньовете и се веселят през цялата нощ. На сутринта се прибират, като носят разцъфнали клони за да украсят портите на къщите.

Във видинско съществува подобен обичай за окичване на портите с зелени клонки от върба, той обаче се извършва на Цветница. Млади, необвързани момчета ходят за върбови клони и окичват дома на своята избранница.

Ритуално клане на агнето: При повечето роми клането на агнето-курбан е изключително тържествено. Обичайно то се извършва рано сутринта на 6 май. Във Видин клането се извършва на 5-ти, за да има достатъчно време агнето да се подготви за печене. При калдарашите е било прието да се коли агне за всяко момче в къщата. Днес поради икономически трудности този обичай започва да се изоставя, макар че все още се спазва при някои семейства. При останалите ромски групи традицията е всяка къща да коли по едно агне. А някъде (напр. в с. Мараш) агне колят само именниците, които раздават от месото и на останалите роми в махалата.

Преди да бъде пренесено в жертва, агнето бива украсено. На главата му се поставя венец от гергевче, жито, здравец и пролетни цветя (напр. при калдарашите) или от разцъфнали клонки и върба. Някъде украсяват допълнително агнето с червена боя, гerdани и огърлици. Целта е чрез украсата да се покаже богатството на настъпващата пролет и да се измоли плодородие и берекет. На венеца се слагат една или две свещички, които се запалват преди агнето да бъде заклано. Докато свещичката (свещичките) гори, агнето се

прикажда и благославя. Този обичай е все още добре запазен при калдарашите, а при останалите ромски групи на практика не се изпълнява, макар че има спомени от него. При бургуджиите съществува обичай на агнето да се дава сол. По този начин се проверява каква ще бъде годината - ако изяде много сол, това предвещава добра година и обратно.

След това се пристъпва към самото клане. При калдарашите то се извършва от най-стария мъж - главата на семейството. Дори да е вече немощен, той коли агнето и го предава на синовете си за да го одерат и опекаат. При ромите от Златарица и Видин клането се извършва от външен човек.

Кръвта от агнето не се оставя да изтече на земята. Тя се събира и заедно с дреболиите и костите се изхвърля (на 7 май) в реката. Това се прави "за да му върви на човек през цялата година" и "за да не отиде кръвта на мръсно място". Единствено при дръндарите този обичай не е запазен - в Златарица за кръвта на агнето не се полагат специални грижи, но се пози спомен, че преди години тя се е изхвърляла в течаща вода. При хорахане-рома и при дръндарите от кръвта на агнето се поставя точка на челото на децата. Това се прави "за здраве". В миналото точки на челата на децата са се поставяли и от цуцуманите от видинската махала, но това вече не се прави. При останалите ромски групи в Централна България този обичай не беше регистриран.

Агнето не се разрязва на парчета. Пече се цяло на чеверме или на тава, като вътрешностите са предварително сварени и овкусени. Калайджиите от видинско добавят лук и подправки, а цуцуманите и ориз за берекет, с това се пълни търбухът на агнето зашиват и така също се изпичат. При калдарашите за здраве и плодородие шишът на чевермето се измива от главата на семейството със специално калайдисано менче, пълно с вода, здравец и житни класове. Ромите калайджиите най-предпочитат да изпичат агнето на чеверме, цуцуманите имат специална технология - изкопават дупка в земята и пекът агнето вътре, други предпочитат за тази работа да използват пещ.

Гергьовденска трапеза: При някои роми се изработва специална софра за Гергьовден - задължително кръгла, направена така, че "да няма гвоздей в нея". Причината за отсъствието на гвоздей е, че желязото ръждясва: "На тази софра се слага агнето, курбана - не е хубаво в нея да има желязо или каквото и да е,

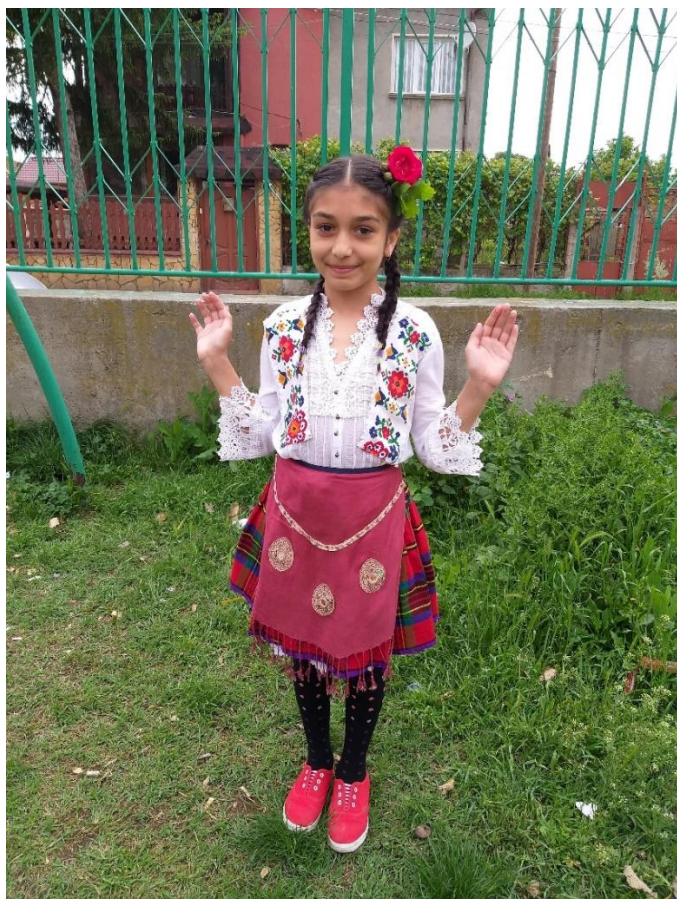
щом то ръждясва.” На средата на софрата се слага агнето, като се украсява богато. В устата му се поставя червено яйце (първото яйце от Великден), филия хляб, книжна пара (на възможно най-висока стойност) и златна пара. До агнето се поставя пресен чесън - той е против уроки и носи здраве. Задължително на масата се слага червено вино. Преди да започне обяда, трапезата се прикажда. След това най-старите - главата на семейството и жена му (при някои - брат му) вземат обредния хляб (т.нар. кулак), леко го разрязват под формата на кръст и в четирите дупки по краищата сипват червено вино, като наричат: "Отца, Сина, Светаго Духа, Амин!". И чупят кулака на две, всеки целува двете парчета, после го чупят още на две и пак целуват парчетата на хляба. После главата на семейството взема една свещичка, казва молитва и гася свещта в бутилката с вино, като три пъти я поставя в отвора на шишето и едва на четвъртия път я гася. Всичко това се изпълнява три пъти. Така трапезата се смята за осветена и обяда може да започне. Този обичай е добре запазен при калдарашите. При другите ромски групи присъстват само елементи от него.

Пак при калдарашите, а също и при бургуджиите е запазен обичаят да се продава главата на агнето. Стоящият в ляво по часовниковата стрелка от домакина взема главата и я продава на стоящия до себе си в ляво. И двамата държат пресен чесън в ръцете си. По време на пазарлъка, купувачът се опитва да открадне главата, но продавачът го удря през ръцете с чесъна "за да бягат лошите помисли и злите духове". Така главата се продава от човек на човек - на ляво по часовниковата стрелка, докато стигне до домакина. Всичко това е особена форма на игра - реални пари не се дават.

Сред всички ромски групи е разпространен обичаят "пеене на пръстените" по Гергьовден. Същността му се изразява в предсказване (полусериозно, полушеговито) на бъдещия брак на младите момичета. Обичаят по принцип се изпълнява на 5.05. вечерта и 6.05. сутринта. Вечерта преди Гергьовден неомъжените момичета се събират и в кофа вода пускат по един пръстен или друг знак (гривна, колие). След това във водата се слага здравец и се оставя да пренощува под роза. При музикантите събирането на пръстените става особено тържествено - с музика. Призори на Гергьовден, преди изгрев, момичетата се събират отново при кофата. Тази която пее най-добре покрива лицето си с було за да не може да вижда и запява различни песни, редувайки весели и тъжни.

Докато пее тя вади пръстен от кофата. Смята се, че ако извади пръстена, пеейки весела песен, бракът на момичето ще е щастлив и обратно. При калдарашите и бургуджиите този обичай се изпълнява на Гергьовден вечерта след трапезите.

Единствено във видинският ромския квартал „Нов път“, освен ритуалите свързани с агнето, за Гергьовден може да се видят лазарки. Момичета облечени в носии, със закичени цветя в косите обикалят домовете, за да пеят и танцуват. Сред групата има Булка и отговорничка за менчето пълно с вода и монети. Пеят за здраве и пожелават благополучие на домакините. В замяна получават пари и лакомства. Този обичай се изпълнява от незапомнени времена, поколения назад.

*Лазарка в квартал Нов път, гр.Видин

При празнуването на Гергьовден в най-пълна степен може да се види сходството в празничния ритуал на българи и роми. Празничното украсяване на къщата, изработването на венец със свещички за агнето, събирането на кръвта

му и изхвърлянето и в течаща вода, връзването на люлки, гергьовденското къпане на момците, "пеенето на пръстените" и почти всички други елементи, които описахме в ромската традиция се срещат или по-точно: са се срещали в българската, от където по всяка вероятност са били заимствани. Те са подробно описани в посочената по-горе книга на Димитър Маринов. Разбира се има и специфично-ромски елементи - украсяването главата на опеченото агне и продаването на главата не се срещат в българската традиция. Но тези елементи не накърняват общото впечатление за близост в двата начина за отбелязване на празника и за близост в традициите изобщо. Обичайно Гергьовден е свързан с много веселие и добро настроение, изразявано по най-различни начини.

➤ *Васильовден*

При различните етнически групи роми, наименованието и ритуалите на празника са различни, както и разположението им във времето. Общоприето е двете имена да са синоним на ромската Нова година - Василица, още наричана Банго Васил. Тоест, приема се, че празникът трае три дни, във всеки от които има определен ритуал. Той се празнува на 13, 14 и 15 януари. На 13 януари е т.нар. Повечерница. Семейството се събира около трапезата, на нея задължително трябва да има хвъркато животно - варена или печена кокошка, петел, гъска, обреден хляб, приготвен от домакинята, сарми. Хлябът се поръсва с ориз и монети за здраве и благополучие в дома. Вечерята е спокойна в духа на семейна топлина и уют. Младите момчета - ергените, обикалят домовете из ромския квартал, чукат на вратите на домакините пеят песни и наричат благопожелания за новата година. На 14-ти е Васильовден. Децата обикалят домовете на близки и познати, за да сурвакат за здраве и берекет. При калайджиите първи сурвака най-възрастния в дома, а при цуцуманите най-малкият. На децата се дават лакомства и парички. Възрастните пият греяна ракия. Обядът е празничен с музика, танци и веселие. На 15-ти е Банго Васил, думата „банго“ означава куц, Куцият Васил, може да се каже, че е скрита символиката на Васильовден на патерици. Общото между християнските празници около Коледа и Василица може да бъде открито в много от ритуалите. Това отново трябва да покаже колко тясно са се вплели в годините ромските и българските обичаи.

➤ „Гонене на чумата“

На 31 януари по стар стил е Атанасовден. Неговото празнуване във видинския ромски квартал е уникално. Тук празникът се нарича „Гонене на чумата“ (Бибияки, т.е. празник на „лелята“; от Бибия, Биби - леля). Както сред българското население, така и сред ромите се вярва, че от този ден зимата се обръща към лято и това е началото на чергарския сезон за циганите. Обичаят „Бибияки“ се прави за здраве - прогонва се чумата, изхвърлят се сурвачките (т.е. болестите, характерни за зимата), които се пазят от Василевден и се натоварват върху конска каруца. Основната група, която празнува Атанасовден, е тази на цуцуманите, наричащи себе си решетари, но се включват и останалите групи циганско население, които живеят в ромския квартал. Подготовката за празника започва няколко дни по-рано, тъй като е необходимо да се изработят маските на основните обредни лица: чума (бибия), поп (рашай), младоженец и булка (жамутро и бори) и няколко страшилища. В миналото чумата е представлявала мъж, облечен в дрехи на стара жена, вързан с вериги, носещ маска, обикновено с рога. Днес чумата има друг образ - „на нещо животинско, страшно“. В групата на маскираните роми участват само мъже, които не са сключили брак. Специално изискване има и относно годините, през които трябва да участват в обичая - три поредни години. Смята се, че ако някой прекъсне участието си, това ще доведе до лоши последствия за него - може да се разболее, дори и да умре. Тази група се събира предварително, подготвя маските, закупува част от тях, определя кои ще са участниците и кои ще изпълняват съответните роли (на чумата, попа, булката, младоженеца, страшилищата), пазарят музиката и др. Обредното облекло отговаря на ролята, която участникът има: попът е с расо, с калимавка, носи котле с вода и китка босилек; булката е мъж, който има по-нежни черти, облеклото е бяло, на главата има булчински воал или капела, носи дамска чанта, а лицето е покрито с маска, която е силно начервена; младоженецът е с черен костюм, с бяла риза, с вратовъзка, лицето му е покрито с маска, върху която има прилепени големи мустаци; страшилищата имат островърхи шапки, животински или старчески маски на лицата, облечени са с дрехи, които напомнят на животински кожи. На кръста им има звънци и хлопки, а в ръцете им - саби, секири или тояги. Присъствието на музика е задължително. Тя

съпровожда цялата процесия - от връзването на чумата и обикалянето по домовете, до излизането извън квартала и изгарянето на чучелото и сурвачките. Чумата е пленена от страшилищата. Тя върви начело на процесията или е окована във вериги върху конска каруца. Шествието обикаля всички къщи в квартала под съпровод на музика и следвано от множество деца и обитателите на вече посетените домове. По домовете на този ден се мият всички съдове и се приготвя обредна храна - варена кокошка, сварен бял ориз, мляко с ориз, питка за чумата, баница и др. В никакъв случай на трапезата не се слага свинско месо, защото според вярванията чумата е туркиня. Само една година в кв. „Нов път“ е прескочено и не се е отбелязал празникът. Тогава настъпило мор по животните, болести по хората и всички се уплашили. Според информаторите става въпрос за 30-те години на XX в. Наложило се извънредно да се „гони“ чумата през лятото. Дори от Видинската община отпуснали безплатно на ромското население ориз, тъй като „всички се страхували от бедствие“. Оттогава никога не се пропуска да се отбележи празникът. Шествието тръгва да обикаля домовете на хората около 10 часа сутринта. Когато то дойде в дома, бива посрещнато на прага от стопаните. „Попът“ благославя къщата и домашните, поръсва с китка босилек всеки член от даденото домакинство и двора, а стопаните даряват „младоженците“ с пари. Тогава именно се изнасят сурвачките, което действие се извършва предимно от децата в семейството. Тези атрибути, които са пазели хората през Мръсните дни, сега се хвърлят върху конската каруца, в която е чумата, и предстои да бъдат изгорени. Когато целият квартал бива обиколен, а това трябва да стане до 13 часа, хората се събират на площада. Там музиката изсвирва няколко хороводни мелодии (но хорото се играе само от групата на „младоженците“) и всички се отправят към края на махалата, зад железопътната линия. В миналото обредната трапеза се устройвала в гората. По пътя дотам питката за „биби“ се носи от малко дете, а останалата обредна храна - от възрастна жена (стопанката на дома). Когато ромите от Видин излязат извън квартала си, на открито, по родове се прави обредна трапеза. Преди преместването на ромите извън Видин те са излизали в гората и всяко семейство се хранело около едно дърво. Тогава кварталът е бил на брега на р. Дунав и събраните сурвачки се пускали по реката, а сега събраните сурвачки се струпват и се изгарят. Там,

когато се разгори огънят, се хвърля и трябва да изгори чучелото на чумата. Ако в някое семейство има тежко болен, изгарят и стари дрехи. Храната се прекажда, прелива се с вино, върху питката предварително има запалена свещ, която се забива в земята и се оставя да изгори. Приготвената храна се разнося за чумата и всички трябва да вкусят от тази трапеза. Остатъкът от храната се дава на съседни родове и всички съдове - чинии и бутилки, се счупват. Според обичая нищо не бива да се върне у дома. При самото счупване на съдовете се нарича: за здравето на лелята, лелята да отиде в гората, в мътните води, а ние (циганите) да ядем и прием. След това хората се прибират по домовете си. С това общото празнуване приключва. Маскираните участници в обичая се събират да се почерпят с част от събраните пари, а по-голямата част от сумата се запазва, за да се купят маските за празнуването през следващата година.

Обичаят „Гонене на чумата“ е регистриран още в средата на XX век. Днес той по-скоро е една атракция за квартал „Нов път“. В обичая са настъпили промени както в маскирането, така и в осмислянето на отделните елементи. В последните години на обредните трапези присъстват и роми-мюсюлмани, и роми-християни. Те носят еднаква обредна храна, еднакво палят свещи и еднакво наричат.

➤ *Патраги /Великден/*

И при ромите седмицата преди Великден се нарича „Страстна“, като всеки ден от нея се нарича велик. Както в българската така и в ромската традиция на всеки ден от страстната седмица се е вършела определена дейност. В понеделник и вторник се е правело почистване на къщата и двора. В сряда не се е работело. В четвъртък се боядисват яйцата, а в петък се изпичат козунаците. При ромите особено внимание се обръща на боядисването на яйцата. Предпочитаният цвят е червен но могат да се използват и други цветове. Задължително е броят на боядисаните яйца да завършва на 1 напр. 31,41 и т.н. С първото яйце, което обезателно трябва да е червено, се намазват бузите на децата за здраве. Това яйце не се изяжда. то се поставя под иконата до Гергьовден, когато се слага в устата на печеното агне от някой ромски групи.

В Макреш, рано сутринта в неделя на Великден, най-младата снаха или дъщеря взема червено яйце, котле с венец от здравец и отива на селската чешма за вода. Докато пълни вода се моли за здраве и късмет. След това се прибира в къщи. Разбужда родителите си или свекърите си и ги ръси с донесената вода, като им пожелава да са живи и здрави и все така да се грижат за нея. Преди изгрев слънце главата на семейството/Дядото/отива на най-близката житна нива да донесе „браздата“/което представлява житен чим/.ако в близост до селото няма житна нива, чим се взема от зелена поляна. “Браздата“ се поставя до прага на къщата и в нея се слагат червено яйце, пари и железна лъжица .Единият край на лъжицата опира в „браздата“ а другият в прага. Всеки от семейството стъпва в единия край на лъжицата и казва „Христос Воскресе“.

В ромския квартал във Видин, все по-малко се спазва традицията за боядисване на яйца за Великден. Причина за това са евангелските църковни вярвания, към които жителите принадлежат. Те отричат ритуали като боядисване на яйца, палене на свещи, молене пред икони и др. Те прекарват цялата нощ в очакване на Възкресение Христово в местните църкви, където има празнична програма, молитви и скромна почерпка. Пасторите се подготвят дни наред, като през страстната седмица се редуват да изнасят служение в центъра на квартала.

Великденската трапеза, винаги е богата. На Велекден приключват дългите великденски пости и за това на трапезата има месо, най-често се слага печена кокошка и риба. В центъра на масата се слага специално изпечен великденски колак със свещичка. На този ден е прието приятели и роднини да си ходят на гости, като си разменят боядисани яйца и козунак.

➤ *Тодоров ден*

Тодоров ден е традиционен ромски празник, който се свързва с конните надбягвания. Животните се подготвят предварително за празника - прави им се специална украса: нанизы от сини мъниста, червени вълнени пискюли и топки, сплитане на гривата и опашката, поставяне на звънчета и др. Освен в надбягването, конете се състезават и по теглене на товар и за най-добра дресировка. В навечерието на празника децата се изкъпват за здраве, а рано сутринта на Тодоровден момите си измиват косите, „за да растат като на коня

опашката". Конят, който спечели надбягването, получава за награда нови юзди, торба с овес, седло, а на ездача се дават пари, купа и др. След привършване на празника се прави обща трапеза.

В миналото този ден се е отбелязвал много по-мащабно от жителите на кв. „Нов път". Много от тях са се занимавали с коневъдство и са очаквали празника с нетърпение. Той се е състоял в няколко тура: Първият се е оценявал външният вид на коня. В центъра на квартала всеки е можел да се порадва на животните. Компетентно жури е давало оценки за козината, походката, външен вид и други белези. Вторият е състезание - оценява се бързината на конете. Тържествено се връчваха награди на гордите собственици. И до днес в ромския квартал се отбелязва Тодоровден, но той е загубил блясъка от миналото, заради малкото останали жители.

За ромите, тяхната волна душа, пищна и еkleктична култура може да се каже наистина много. Техните празници, обичаи, легенди, песни и танци изпълват въображението с пъстри картини и са неделима част и от нашия живот.

❖ МИТОЛОГИЯ

Устната фолклорна традиция на ромските общности са съкровищница, с която всяка култура би се гордяла - приказки, песни, легенди, предания, поговорки, гатанки, поезия. Документирането им започва едва през последните години. Ромският фолклор е най-голямото и неизчерпаемо духовно богатство, което оформя привлекателния облик на своите носители.

И ромите пазят носталгично спомена за прародината, за свещената река, за преселението, за величието на своите древни царе, за владетели, желяеци да ги унищожат, за болката по неосъществената ромска държава и изчезналата азбука, за светците - покровители, за вредни демонични същества, преследващи ги във всекидневния бит. Всичко това е свързано и със запазване на собствената етническа идентичност, за да не остане само спомен легендата за един цар, който решил да изтреби ромите, като пусне сред тях изгладнелия си триглав змей. Тогава ромите се помолили на Господ: "Господи! Този зъл цар

не знае какво прави! Та нали и ние сме твои създания - бедни, дрипави и гладни, без дом и без земя. Прости, Господи, на пакостливите заради работните ковачи и кошничари, заради калайджиите и музикантите. Спри змея, Господи! Иначе кой ще подкове конете, дето мъкнат товара на света?! Кой ще изplete кошовете за плодовете на земята?! Кой ще накара тепсиите да светят, за да е свят хлябът в тях?! И кой ще разтвори с песен сърцата на хората, за да влезеш ти, Господи, в тях?! Спри змея, Господи! Ще опустее светът без нас!” Господ се смилил над тях и им изпратил Свети Георги да убие змея.

Ето и някои от по-полулярните истории, разказвани от майка на дете, от баба на внуче и запазени през поколенията:

➤ ПРАРОДИНАТА

Някога, много отдавна, циганите имали голяма и богата държава, царят им бил силен, а народът - многоброен. През плодородната им земя течала голяма река Цинган или Цигания и от нея произлиза името “цигани”. Те живеели щастливо в своята земя. Но дали защото народът се разраснал твърде много и немало земя за всички, дали поради нападения на по-силни племена, те били прогонени от родните места. Тогава циганите поели дългия път на преселението в търсене на нова земя и родина. Те вървели, вървели по могъщата река Цинган и стигнали до Египет и оттам се разпръснали по целия свят.

Според други варианти в изворите на голямата река се въдели страшни зверове, които принудили циганите да напуснат плодородната долина.

➤ ЦИГАНСКИЯТ ЦАР

Живяла някога една царица. Тя имала прекрасна градина с различни рози. Но мразела циганите, защото имали различен цвят на кожата, и заповядала да бъдат погубени.

Царят на ромите решил да даде урок на жестоката царица. Той унищожил нейната градина. Сърцето я заболяло от мъка за нейните рози.

Тогава ромският цар ѝ казал:

- Както тебе те боли за твоите рози, така и мен ме боли за моя народ.

Така той спасил ромското племе.

В друг вариант Господ спасява ромите. След като унищожил градината с различни цветя и накарал царицата да страда за тях, той ѝ казал:

- Както са различни твоите цветя, така са различни и моите народи. Както тебе те боли за всяко цвете, така и мене ме боли за всеки народ.

➤ *ЦИГАНСКИЯТ ЦАР - ФАРАОН*

Когато били в Египет, циганите имали огромно царство, могъщ и много богат цар - цигански фараон. А циганската царица била най-красивата жена на света. Циганският фараон бил по-силен дори от самия Господ. Когато отивал на война, морето се отдръпвало и войската му минавала по сухо. Но когато ромите били прогонени от Египет, тяхното царство, огромното богатство и злато били отнети от техния цар-фараон. Морето за последен път се отдръпнало, за да премине по суша ромският народ, но водите бързо се съединили и залели пътеката. Не всички хора успели да преминат, много от тях загинали във водите му. Тогава се удавила и ромската азбука.

В други варианти от Египет гъските помогнали на ромите, при бягството им пренасяйки ги на крилете си през Червено море. Затова те издигат в култ тази някога прелетна птица и тя е главната обредна храна на Василевден.

➤ *ЦИГАНСКАТА АЗБУКА*

Някога ромите имали азбука, но лоши хора я скрили от тях, тъй като много се страхували, че ромите, имайки свое четмо и писмо, както са многобройни, непокоряващи се на други народи, ще се обединят и ще си създадат много силна държава. Затова злосторниците лишили ромите от най-важното нещо - азбуката, писмеността, културата, и ги разпръснали по целия свят.

➤ *РОМИТЕ СИ ИЗЯЛИ ЧЕРКВАТА*

И ромите решили да си построят черква, Но искали тя да бъде единствена и неповторима, по-хубава от черквите на другите народи. Направили я от материал, който най-много обичали - от сирене: голяма, бяла и сладка. Събрали се да празнуват. Скарали се и ...я изяли. И единствено те останали без черква, която да ги обединява и събира. Вярата в различни богове и идоли ги разединила и те се пръснали по света. Поради тази причина и държава не могли да създадат. Останали да се скитат немили-недраги.

➤ *СВЕТИ ГЕОРГИ - ЗАСТЪПНИК НА РОМИТЕ ПРЕД БОГА*

Всяка година, на определен пролетен ден, ромите трябвало да дават курбан една от мъжките си рожби.

Като гледал мъката на хората, на Св. Георги му дожаляло. Помолил се на Господ вместо ромите да му дават кръвна жертва - момче, Св. Георги да му дава мъжко агне от своето стадо. Смилил се Господ и приел курбана на светеца.

➤ *“КЪРВАВАТА ВОДА” И СВЕТИ ГЕОРГИ*

В царството на ромите живял триглав змей. Всяка година той спирал водата и обричал на смърт хора и животни. За да я пусне отново, искал от всяко семейство кръвна жертва - по едно момче. Пуснатата след това от змея вода била наречена “кървавата вода”.

Научил Свети Георги за злодеянията на змея и го убил.

И оттогава ромите почитат Свети Георги като свой застъпник и покровител. Затова на Гергьовден колят толкова бели мъжки агнета, колкото малки момчета има в семейството.

РОМИТЕ В ОБЛАСТ ВИДИН. ПРОУЧВАНЕ НА КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН

❖ МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО

Методът, избран за проучване на ромската култура в Област Видин и определяне на клоновете ѝ, може да бъде охарактеризиран като комплексен, включващ:

- количествено изследване чрез онлайн проучване на съществуващата база данни за ромската култура и проучване на материали от фонда на Регионална библиотека „Михалаки Георгиев” - гр. Видин и Исторически музей - Видин;
- качествено изследване посредством стандартизирани полу-структурирани интервюта с избрани носители на ромската култура и работа на терен;

При избора на методологията за провеждане на проучването се отчете характера на поставената цел, като се придържахме към принципите на прецизност, доказана висока етичност, уважение на дискретността и ефективно съчетаване на количествените с качествените показатели и критерии.

- **Количествен подход**

Важен аргумент в полза на прилагането на количествен подход бе, че както посочва Блэкстър „количествените изследвания подлежат на проверка и продължение в бъдещето”- “surveys lend themselves to future replication”(Blaxter et al., 2001: 79). Тоест, това проучване може да бъде повторено отново след няколко години и да се проследи и измери развитието на ромската култура във времето, запазването на нейната автентичност и идентичност, както и приемствеността между поколенията във времето.

- **Качествен подход**

Качественият подход, описан от Блэкстър и известен като „The qualitative naturalistic phenomenological mode” (качествено естествено феномено-отчитащ модел), който фокусира в дълбочина върху индивидуални случаи (Blaxter et al., 2001: 62) задоволява нуждите на настоящето изследване, но при условие, че се направи внимателен подбор на методиката и на изследваните случаи (артисти, занаятчии, предтсвители на НПО, разказвачи). Избраният метод за

провеждане на качественото изследване бяха полу-стандартизирани интервюта. Те се проведеха с роми от различни населени места от Област Видин, определени като носители на традиционната ромска култура, като по този начин се постигна задълбочено представяне на състоянието на ромската култура в целевия регион, нейните клонова и възможността за развитие на устойчив туризъм. Несъмнено това предопредели възможността след анализ на качествените и на количествените интервюта да се пристъпи към изводи и заключения, за които да се предполага, че ще са валидни за повечето населени места с преобладаващо ромско население и връзката между ромската култура и възможностите за развитие на устойчив туризъм.

Процедура на провеждане

За целите на тази разработка беше използвана и теренна работа. Тя включва посещение на институции и организации за събиране на информация - като ромски квартали, асоциации, НПО и библиотеки. Обработката на получените данни и резултати е основана на изследване, проучване и анализ на документи и академична литература, търсения в Интернет пространството и в електронни бази данни, въвеждане и обработка на данните от интервютата и анализ на получените резултати, както и последващо оформление и редакция на текстовете.

Интересен е факта, че въпреки желанието си за изява и публика, голяма част от ромите, интервюирани за нуждите на проучването пожелаха анонимност и отказаха заснемане на снимки и видео. Причините в повечето случаи бяха срам и липса на професионална подготовка, което ги кара да се чувстват несигурни в уменията си, а в някои случаи причината за отказа беше изказване на желания за заплащане за получаване на информация. На интервюираните им беше предоставена информация за проекта, целите на проучването, източника на финансиране и очаквания резултат - да се популяризира малко познатата и автентична ромска култура на ромите от Област Видин.

Събраната информация е разделена по населени места, посетени в хода на проучването и за които е намерена повече информация.

**❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В РОМСКИЯ КВАРТАЛ
„НОВ ПЪТ“ В ГРАД ВИДИН**

Цигани във Видин има още отпреди Освобождението от османска власт през 1878 г. В едно преброяване от 1879 г. /публикувано от Феликс Каниц/ се посочва, че те живеят извън крепостта, в шест махали, сред останалото население. През 30-те години на XX в. циганите вече живеят компактно само в квартал “Бара махала” /около гарата/ и на ул. “Средна гора” /съществуваща и сега/. Поради това, че тези места се заблत्याват и са негодни за живот, при тях има най-много болни от малария. Общинският съвет на Видин решава от 1936 г. циганите да се заселят на по-добро място, западно от града. За тази цел на домакинство се дава безплатен парцел от 150 кв.м. камък, безплатен превоз на материали и помощ от 200 лв. Общината се задължава да прокара улици, електрически ток и водоснабдяване с помпи, с което ще се подобри техния бит. Кмет на града по това време е д-р Бърни Бончев, затова махалата се нарича Бончева махала. Оттогава циганите заживяват откъснато от другото население на града. Контактите им с него се свеждат само до прехраната им.

Властта ги заставя да променят досегашния си начин на живот и да се приобщят към тогавашното общество и идеали. В изпълнение на това Постановление циганите са настанени като работници в редица предприятия - “Пренос-превоз”, товаро-разтоварната задруга, метална кооперация “Мир”, вакуумно-консервната фабрика, комунални услуги, градска чистота, дирекция “Музика” и др. На новите места едни от тях упражняват старите си професии или близки до тях, а други придобиват нова квалификация.

Ромски традиционни занаяти от по-далечното и по-близко минало са ковачество, калайджийство, сарачество, кошничарство, отглеждане на коне и транспортна дейност с тях, подковачество /налбантство/, търговия с животни. За традиционен поминък свидетелстват документи от 1883 г. на общинския съвет, в които “13 чергарски цигани от съсловие железари” се обръщат с молба да построят жилища “бордеи” на празното място между пазара и Боклук капия. Заедно с жилищата им е разрешено да си построят и “дюкянчета”.

През 1958 г. видинската община регистриран последните 10 семейства-чергари, занимаващи се с калайджийство, врачуване, гадания. Постановление

№ 258 на Министерския съвет от 17 декември 1958 г. за уреждане положението на циганското малцинство забранява чергарството.

Промените след 1989 г. поставят циганите в друга, различна от комунистическата икономическа и социална среда. Отварянето на обществото и на границите, възстановената лична свобода им разкриват нови възможности за живеене в търсене на своята идентичност, щастие и място в демократичното общество.

Заедно с положителните промени фалитът на предприятията довежда до изключително висока безработица - над 80%. Поставен е въпросът за оцеляване. Изминалите години на демокрация довеждат до силно и контрастиращо социално разслоение сред тях и другите. Някои от циганите продължават традиционните занаяти, но продукцията им трудно се продава, въпреки разширяването на асортимента и услугите.

ОБРАЗОВАТЕЛНОТО ДЕЛО ВЪВ ВИДИНСКИЯ РОМСКИ КВАРТАЛ

Новата махала, наречена по-късно “Бончева”, на името на видинския кмет д-р Бърни Бончев, е отдалечена от град Видин. Това създава значителни затруднения за децата, които трябва да учат, и налага построяването на нова училищна сграда. Кварталното училище е с две учебни стаи и една малка канцелария за учителите, а към началното училище “Отец Паисий” е сформиран филиал от една паралелка със слети класове.

Според писмени документи и по сведения на стари хора вероятно първата учебна година на новооткритото квартално училище е 1941 - 1942 г. В Държавен архив - Видин е съхранен интересен ръкописен документ - летописна книга, водена грижливо през годините, в която първата учителка Параскева Дамянова съобщава, че учебните занятия започват на 6 февруари 1942 г.

Твърде скоро учебният процес е прекъснат за три години от голямото наводнение във Видин на 4 март 1942 г. През това време учениците посещават другите видински училища, а самата училищна сграда приютява няколко пострадали бедни бездомни семейства.

След Втората световна война учебните занятия са възстановени от същата учителка и усилията за привличане на циганските деца в училище продължават. Първите стъпки в учебното дело са съпроводени с много трудности, породени както от царящата в квартала бедност и мизерия, така и от традиционната незаинтересованост на родителите към обучението на децата. Твърде често се налага учителката да обикаля от къща на къща, за да моли учениците да дойдат на училище. Учебният процес е нарушаван нееднократно и от наложената карантина заради петнистия тиф, от разпространената въшливост и поради лошата хигиена на циганските деца.

Учебната 1946 - 1947 г. бележи узаконяването на училището в самостоятелно начално учебно заведение, което от 13 октомври 1946 г. вече се именува “Боян Чонос”.

За десет учебни години паралелките нарастват на осем и поради липса на стаи, две групи от занималнята учат в коридора на училището. Това налага с помощта на родителите от квартала да се направи пристройка от още две нови класни стаи. Благодарение на голямата упоритост на учителите и на кварталното ръководство, броят на учениците значително нараства и през 1962 - 1963 г. паралелките са вече 23, включващи три занимални и две групи детска градина. От началото на 60-те години на XX век новост за образованието в циганския квартал е сформирването на четири вечерни паралелки в прогимназиален курс, които провеждат учебните занимания от 18 до 21 часа. Първоначално вечерните прогимназиални паралелки са подчинени административно и педагогически на първо основно училище “Климент Охридски” във Видин, а после преминават под обединеното ръководство на училище “Боян Чонос”.

За усъвършенстване на педагогическите познания и в търсене на нови подходи през април 1965 г. учителите организират посещение с цел обмяна на опит в 75-то основно училище в София - кв. “Факултета”. Чрез активната дейност на учителския колектив и ръководството на квартала изпълкомът на градския народен съвет във Видин взема решение и на 1 април 1967 г. започва строежът на нова училищна сграда с 12 класни стаи и два самостоятелни кабинета. По това време децата учат на три смени в двете сгради на старото училище, а след

часовете посещават три занимални. По-голяма част от учениците в прогимназията работят в Консервния комбинат и често закъсняват за училище или идват много изморени. В празничните дни обаче всички помагат в строежа на новото училище. Тържественото откриване на новата училищна сграда е на 1 септември 1971 г. и учебните занятия се водят в нея на две смени. Старото училище е преустроено за временна детска градина.

Въпреки големите грижи на учителите за учебно-възпитателната работа на децата резултатите са обезпокоителни. От постъпващите 120 деца, до осми клас достигат само десетина, а техните знания се оценяват като нетрайни и недостатъчни. Като причина за незадоволителното образователно ниво на учениците се посочват незаинтересоваността на родителите, традиционно ниския културен статус на циганското население и стремежът му да задоволи само нуждите си от храна и облекло. В борбата за привличане на подлежащите на задължително обучение деца учителите срещат значителни трудности в общуването с родителите. Особено затруднени са от новите заселени жители на квартала през 70-те години на XX в., някои от които са напълно неграмотни и не желаят да пуснат децата си на училище. Директорът Петър Пешев и училищното ръководство са принудени да търсят помощ от общинския комитет на БКП и от МВР. Създават се комисии, които вечер обхождат домовете и водят разяснителни разговори. Стига се и до крайности: тези родители, които не изпращат децата си на училище, се заплашват с уволнение от работа, защото нарушават закона.

В началото на 70-те години на XX век, за да задържи учениците и да осигури по-редовна посещаемост на учебните часове, е изучен опитът на малцинственото училище в гр. Пловдив. От 1973 г. със заповед на Министерството на просветата училището във видинския ромски квартал се трансформира в основно професионално училище с три основни профила: дървообработване и тишлерство, студена обработка на металите, изработване на дамско облекло и домакинство. През 1974 г. е построен работен корпус, в който са настанени закупените тезгяхи, банциг, шевни машини, домакински съдове и др.. Увеличава се преподавателския състав по специалностите. През 1975 г. е организирана изложба с произведения, изработени в училището. Трудовото обучение създава много полезни навици у децата, придобиват се

професионални умения в приложните занаяти. Учениците изпълняват и поръчки за изработване и поправка на дървени столчета за видинските детски градини.

Със заповед на Министерството на народното образование от 13 декември 1985 г. училището се преименува в основно училище със засилено трудово обучение, като се намаляват общообразователните предмети. В изпълнение на партийните решения за реформи в образованието от средата на 70-те години ръководството на училището сключва договори с редица видински предприятия. Консервният комбинат “17 партизани” се задължава да подпомогне обзавеждането на няколко кабинета и да осигури награди за децата, Промкомбинат “Мико Нинов” трябва да дообзаведе работилницата по металообработване, ТПК “Боян Чонос” да снабди с три шевни машини и маломерни парчета платове училището. С ТПК “Бор”, завод “Вида” и завода за помпи “Георги Димитров” се договаря провеждането на производствената практика и осигуряването на професионалната специализация на учениците. През учебната 1985 - 1986 г. започва двегодишен курс след 8-ми клас за получаване на квалификация по специалностите: оператор на шевното производство и шлосер-монтъор. Идеята сформиранията през 1988 - 1989 г. паралелка със специалност “Дамско облекло” да прерасне в средно професионално техническо училище /СПТУ/ се оказва неуспешна и само пет ученички завършват единствения випуск. На 7 ноември 1987г. тържествено е открита новата училищна сграда. Най-новата история на училището в ромския квартал, който вече се нарича “Нов път” е свързана с промените както в наименованието му, така и с неговата дейност. Временният изпълком на общинския народен съвет - Видин през 1991 г. го преименува в основно училище “Епископ Софроний Врачански”. През 1990 - 1991 г. за първи път се сформират предучилищни паралелки, които трябва да подготвят децата за I клас и да подпомогнат за решаването на езиковите проблеми, свързани с недостатъчното владееие на български език. Училището съществува и до днес под същото име. В него се обучават деца от предучилищна група до седми клас.

Ромите в България са над осемстотин хиляди души, а във видинския квартал “Нов път” те са около 8 900. Във Видин от групата на йерлиите има

представители, пазещи в съзнанието си етнонима калайджии. Те са отседнали още от византийско време и не пазят спомен за чергарския начин на живот. Тук има и т. нар. влашки цигани, известни още като цуцумани, които се заселват към XVII - XVIII в. в българските земи. Вероятно по същото време се заселват и кошничарите, които пазят спомена за чергаруването, какъвто начин на живот са водили до 30-те години на XX в. Във видинската махала живеят и група сархази, т. е. роми с турско самосъзнание. Една, също малка група, е тази на "дасикане рома" - джамбази, която се занимава с търговия на коне и добитък.

През 2002 г. в ромския квартал се констатират следните основни занаяти: ковачество и железарство, сарачество, калайджийство с бакърджийство /направа на казани за ракия/, подковачество, кошничарство. Работилниците са с различно оборудване - от примитивно до по-съвременно - машинно. Продукцията се продава "от пазар на пазар". Упражняват се и други занаяти и поминъци като дървообработване - тишлерия, мебели, дървени части на каруци, строителна дейност, търговия с животни и касапство, семкарство, производство на дребни сладки, сезонна работа, хамалство, транспортна дейност, събиране, сортиране и продажба на вторични отпадъци. Има цигани, занимаващи се с дребна и по-едра търговия в квартала и града. Най-разпространено допреди 10 години беше коневъдството. Те служат за транспортна дейност, състезания, търговия.

Ето как изглежда днес центърът на квартал "Нов път". В квартала има заведения за бързо хранене, сладкарница, и ресторант. В него се празнуват сватби, балове, както и ежегодния конкурс "Мис Василица"

Характерно за хората от ромски произход са музиката и танците. Едни от най-изявените музиканти в кв. „Нов път“ е духовият оркестър на Братя Ангелови. Ето какво разказват те за своя творчески път:

*БРАТЯ АНГЕЛОВИ

Ръководител на оркестъра е Гого Тромпета, така го познават всички. Интересно е, че Гого има брат близък. Оркестъра се състои от 12 души, всички те са роднини - братя, братовчеди и племенници. Начало на музикалната фамилия се поставя от дядото Ангел, който е познат в северозападна България като музиканта Балчи, след което таланта се предава на неговите синове Байрам и той на своите синове ... и така четири поколения наред.

Завършили ПГ „Васил Левски“ в гр Брегово, живеели в ученическите общежития. Доволни са от начина си на живот, музиката е неизменна част от него. Пътуват много за да веселят хората из околността. Най-ангажирани са летния сезон, когато се завръщат гурбетчийте от чужбина и вдигат тежките сватби в ромския ни квартал. Пътуват и извън страната, в Германия, Италия и Испания. Изказват сърдечни благодарности на целия екип от „Шоуто на Слави“, затова че са ги направили популярни, че са ги рекламирали и са спомогнали да станат известни в цялата страна. Ангажиментите с които се гордеят са с години напред, изтъкват, че им се има доверие и затова са търсени. Със съжаление споделят, че са пропуснали невероятна възможност да

работят във Виена с изявени музиканти като Теодосий Спасов и Иво Папазов, но когато им предложили вече били поели ангажимент във Видин. Въпреки това, не пропуснали да направят заедно голямо шоу в круизен кораб, където свирили балканска музика. Въпреки своята популярност оркестърът на Братя Ангелови са достъпни и истински. Славата не ги е главозамаяла. Съобразяват си тарифата според възможностите на хората, които ги търсят, така че и двете страни да са доволни.

Следващата звезда, на която определено си заслужава да се обърне внимание е Цветана Перова Маринова, известна като ЦАРИЦАТА.

*ЦАРИЦАТА

Цветана Царицата е родена и израснала в гр. Видин. Майката е потомък на турските цигани, а бащата от тукашните цуцумани. В нея се преплитат таланти и от двете фамилии както по майчина, така и по бащина линия. Споделя, че още от малка нейният баща много се радвал на гласа ѝ. Той я карал да му пее винаги, когато бил в компания, сред приятели, по сватби, като най-предпочитал старите, тежки песни на Шабан Шаулич. С много добре развит слух и музикалност, даровитото дете радвало близките си. Всички много се

възхищавали на възможностите на малкото момиче, тя пеела като царица и така започнали да я наричат Цеца Царицата. Цеца била едва на 13 години, когато в дома на родителите ѝ се появил първият оркестър, който поискал Царицата да пее редом с тях. Строгите традиционни убеждения и манталитет не позволили бащата да се съгласи. За него било по-важно дъщеря му да се омъжи за добър човек, да създаде дом и семейство. А професията на певица щяло да повлияе на авторитета ѝ. „Първо да се задоми, честна и почитена, пък после да става певица“ - такива били думите на бащата. Обстоятелствата се стекли така, че Царицата останала сама да се грижи за двете си деца, с помощта на майка си. Неуспехът в личен план повлиял за успехът в професионален. От този момент тя започнала да се занимава активно с пеене, да участва по различни веселби и да трупа популярност. През 1995/1996 година на „Националния Ромски Фестивал за ромска музика и песни“ в Стара Загора, заедно с оркестър „Наслада“, сред които са изявени музиканти като Лоло Китариста и Рами Певеца, били наградени от Вили Казасян. Изключително събитие в живота на месната певица. Интерес към Царицата проявили и от „Шоуто на Слави“, в което тя имала пет участия. Набрали популярност те станали търсени в цялата страна, пък и извън нея. Работила е и в Швейцария, Германия, Испания и др. С натрупания 30-годишен опит и богатия си репертоар от ромски, сръбски и български песни, Царицата покорявала своите слушатели. Много хора е веселила, но и много е разплаквала с баладите които изпълнява.

Методи Филчев - хореограф и председател на НПО

*Методи Филчев

Израснал в сиропиталища и домове, майка му циганка от Михайловград (Монтана), баща му е от турски произход, а той се определя като циганин. Започнал да танцува още от 7 годишна възраст като самодеец в Окръжния профсъюжен дом на културата. Смята, че таланта му се дължи на ромския произход - възплъщение на горещ темперамент, музикалност, емоционалност и стремеж. Препоръчан от своя учител Илия Михайлов, отива да учи в Берковица, където завършва тримесечен курс на обучение за хореографи. Придобива диплома за хореограф, учител по танци. Учил в един от най-престижните училища в света - за хореография, режисура и актьорско майсторство в Ленинград, наред с велики творци на своето време като Игор Мойсеевич, ръководител на руски ансамбъл, който също е от ромски произход. Филчев споделя, че през 1989г, на фестивал на БСГ „Альоша“ в Русия, той направил уникален танц „Циганска любов“, който спечелил първа награда. Връща се в България и започва работа в кварталното училище „Епископ Софроний Врачански“, като ръководител на ансамбъл. Под негово ръководство, преди около десет години, ансамбъла печели златен медал на национален фестивал във Враца. Смята, че работата му допринася за интегрирането на общността, като развива и популяризира ромската култура. Под негово ръководство се провежда и ежегодния конкурс „Мис Василица“ във Видин. С помощта на Община Видин, Областна управа Видин и други спонсори, на 17.05. се

провежда етно-ром фест за музика и танци, с много гости от цялата страна, който тази година съвпада с честването на 55 години творчески път на г-н Филчев. За този дълъг период, Филчев може да се похвали с множество заслужени награди, една от които връчена му лично от президента Георги Първанов, още орден „Кирил и Методий“, отличие „Антим I“ и много други.

Следва и един представител на занаятчийте. Николай Спасов Асенов, известен из махалата като Шани Печкаря.

*Изделията на Шани Печкаря

*Шани Печкаря

„Майстора богат не става, но портмонето му празно не остава“.

Историята за произхода на семейството е много интересна. В рода му има ковачи, печкари и калайджии, все хора на труда. Прадядо му Бекир е от Белоградчик. Той бил ковач, изработвал е оръдия на труда за целия район. По-късно неговият син, дядо Шанко, заживява в Арчар. Той също бил занаятчия. Самият Николай /Шани/ се занимава с този занаят от 30 години. Изработва и ремонтира печки, скари, барбекюта и други конструкции от ламарина. Стреми се да е наясно с новите тенденции в тази сфера. Със съжаление споделя, че младите не се интересуват от занаятчийството, не искат да се учат на труд.

* И днес може да се срещнат хора в квартал Нов път, които с удоволствие отглеждат коне, макар това да не е техният основен поминък

* Избране на Мис Василица

Отбелязване на Обичай „Чумата“

❖ **РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ГР.ДУНАВЦИ**

Дунавци е обединено населено място, образувано на 12 декември 1955 г. чрез сливането на селата Видбол и Гурково, считани днес за негови съставни квартали. Обединеното село става град от 4 септември 1974 г. Според данни от НСИ, през 2018 г жители на града са 1848 души. Ромите, предимно калайджии и цуцумани, населяват две махали, които не са отделени по никакъв начин от града. Ромският език се говори предимно от възрастните. Калайджийският и цуцумански са различни диалектни форми, но се разбират и могат да комуникират помежду си. Те са интегрирани, живеят в мир и разбирателство със своите съседи. В центъра на една от махалите е открит „Дом на културата“ към Община Видин. Дейността му е тясно свързана с дейността на Читалището в града. Най-популярни в града са българските народни танци, играят се от роми и българи. Освен ансамбъл, Читалището може да се похвали още с клуб по Зумба танци, театър и певческа група. В тях се включват много успешно децата от ромски произход. В театралния клуб се пресъздават както българските традиции и обичаи (Лазаруване и Кумичене) така и ромските (сурвакане, отбелязване на Васильовден).

В Дунавци все още се срещат занаятчии като сарачи, ковачи, кошничари, жени, които си варят домашен сапун и също изработват черепня (кръгъл глинен плосък съд, който се използва в балканската кухня за печене на хляб и различни видове храни). Баба Мара е една от тях.

*Баба Мара

* домашен сапун

Мара Каменова Ангелова е родена в гр. Дунавци, израснала в махалата в село Гурково. Родителите ѝ били много честни и трудолюбиви хора, в този дух възпитавали и децата си. Въпреки, че времената били трудни, четирите деца в семейството не били лишени от нищо. Научила се да прави черепня от своята майка. Майстор на хляба е още от 14-годишна. Завършила средно образование, след което се омъжила. Спомня си сватбените тържества на децата си. Те се празнуват един ден, по същия начин както във ромската махала във Видин - пишно и богато, с много гости от цялата махала. С гордост и усмивка заявява, че в дома си е отгледала и възпитала деца и внуци, осем от тях с висше образование.

0895 39 20 08 - Красимира, секретар на Читалище „Светлина“ в гр.Дунавци.

❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ГР.БЕЛОГРАДЧИК

Близо 6800 лица от ромски произход са регистрирани по настоящ адрес в Белоградчишко. Голяма част от самоопределилите се като роми е концентрирана в квартал „Карловица“ в града. Около 90 % от децата от малцинството участват в групите за изоставаци, а в останалите групи процентът е между 30% и 60%.

В НУ „Васил Левски“ се обучават 225 ученици, като 143 от тях са от ромски произход. В квартал „Карловица“ в общинския център са назначени медицински сестри, които осигуряват адекватна медицинска консултация, извършват и необходимите манипулации. Сред ромското население проблемът с безработицата е водещ, затова и Дирекция „Бюро по труда“ разработва мерки за осигуряване на работа.

Като основно средство за придобиване на доходи сред ромското население в квартала е билкарството. Събирането на сезонни билки, гъби, шипки и диви плодове, е начин на живот за поколения наред. Хората познават билките, знаят за техните лечебни свойства и могат да ги ползват, за да се лекуват. Болшинството от ромите се самоопределят като калайджии, по-малко са цуцумани. В миналото в квартала са живеели и хорахане рома, но в резултат от смесените бракове, от тях не са останали такива, които да пазят традиции,

обичаи или езикови особености. Разделението на фамилии е на родов принцип, като най-голяма се посочва Мексиканската фамилия. Началото на това интересно име поставя преди много години човек, който се обличал като мексиканец и носел характерната мексиканска шапка сомбреро. Оттогава неговите потомци се наричат Мексиканци.

❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.АРЧАР

Арчар е село в Северозападна България. То се намира в Община Димово, Област Видин. По население е най-голямото село в областта и двойно по-голямо от общинския център град Димово. Населението е около 3 000 души. Арчар се състои от три махали - българска, турска и циганска. Селото е възникнало още по времето на Римската империя под името Рациария. Рациария бил процъфтяващ град. През 1832 г. в селото е открито килийно училище, а през 1898 г. е учредено читалище. В турската махала са открити златни предмети от римско време. В много дворове все още съществуват цялостно запазени зидове, части от постройки и глинени съдове - паници, лули. Селото често е било обект на набези от иманяри. В селото са обособени четири махали - българска, турска, ромска, коритарска /също ромска/. Ромската махала е сравнително нова, голяма част от ромите живеят в коритарската /старата махала/. Според данни от преброяването през 2011г самоопределилите се като роми са 461 души, основно от групата на калайджиите и коритарите. Езикът, който говорят е ромски, с малки разлики в диалектната форма. Занимават се предимно със събиране на сезонни билки и в сферата на строителството. През последните години, много от ромите заминават на сезонна работа в чужбина. Религиите в селото са две - християнство и ислям, като двете религии съжителстват толерантно една с друга.

❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.НОВО СЕЛО

Ромското население в Ново село е около 20% от общото население. Има представители на различни ромски групи - калайджиини, цуцумани и влашки цигани. Живеят предимно в ромската махала, като много за заминали в

чужбина и се връщат за кратък период от време през лятото. След като финансовото им състояние се е подобрило, са започнали да си купуват къщи и извън махалата, в центъра на селото. Говори се ромски език. Местното читалище предлага възможности на децата от ромски произход да се включват в клубове по интереси - компютърна грамотност, рисуване, музика и танци. Работи се по европейски проекти, целящи приобщаването на ромите в образователната система още от най-ранна детска възраст. Назначени са двама души като образователни медиатори, които са от ромски произход, за да подпомогнат процеса на приобщаване. За съжаление занаятчийство вече в селото няма.

0882424976 - Любка Ангелова, секретар на Читалище „Паметник“ в Ново село.

❖ РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.ГРАМАДА

Населението на град Грамада е около 1400 души, от тях самоопределилите са като роми са 1,26%, по данни от НСИ 2011 година. Повече са тези, които знаят че произхода им е ромски, но не са запазили идентичността на етноса. Те не спазват традициите и обичаите характерни за тази група - не говорят ромски език, не отбелязват празниците по ромски стил, не се причисляват към нито една от ромските групи. Те живеят в махала, която също не е отделена от града. Цигански език в града се говори само от няколко семейства, които са придошли от околните села. Ромският етнос се е слял с българския, като единственото, което до известна степен ги отличава, е по-тъмният цвят на кожата. Ромското население е неизменна част от общото, децата са обхванати от образователната система, работи се по европейски проекти, които осигуряват ангажираност на безработните лица. Читалището приветства всички, желаещи да се включат в група за автентичен фолклор, детски театрален колектив, група за художествено слово, група за стари градски песни и школа по изобразително изкуство. За съжаление занаятчийство от ромски произход също няма.

❖ **РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.ПОКРАЙНА**

Населението на село Покрайна, Видинско е приблизително 1000 души. Малко са хората от ромски произход, живеят в махала около 20 къщи. Повечето са заминали да работят в чужбина. Тези, които са останали се определят от групата на лаяшите (клан на кардарашите), говорят ромски език и отбелязват празниците по ромски стил. Занаятът който все още се практикува от ромите в с. Покрайна е калайдисването и изработването на казани за варене на ракия.

Сашо (Казанджията) е техен представител. Той е наследил таланта от своя дядо, практикува го и до днес. Надява се, неговите наследници да проявят желание също да се научат на занаят.

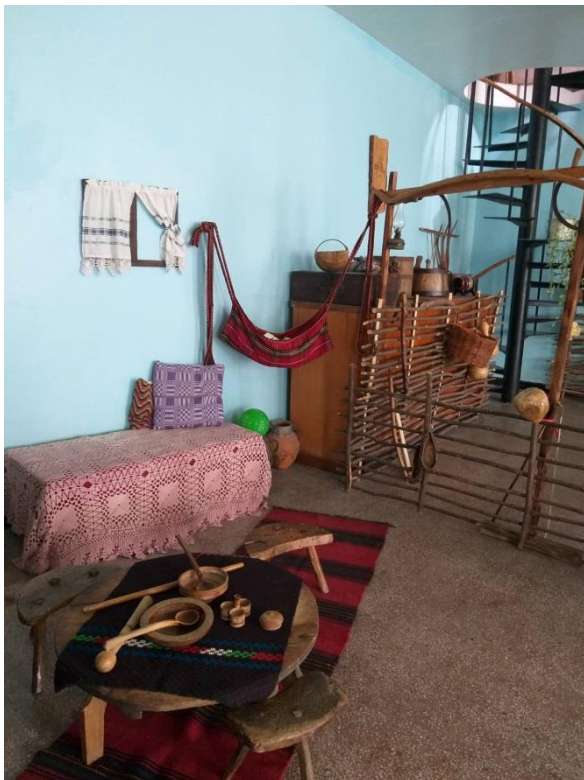
* Сашо (Казанджията)

Тел за връзка 0893 45 22 40 - Сашо

❖ **РОМИТЕ И КЛОНОВЕТЕ НА РОМСКАТА КУЛТУРА В С.МАКРЕШ**

Населението на Макреш е около 1400 души. Немалка част от тях са от ромски произход. Сред ромите в Макреш се отбелязва Голяма Богородица - празнува

се на 28 август - той също е свързан с курбан от овца, която се вари, не се пече, празника трае три дни. Ихтимия-Башнуден /Петльовден/- е ден на момчето. Още от ранна сутрин във всяка ромска къща, където има момче, започват трескави приготовления за празника. Печат се питки и сладкиши. Ако в къщата има и момиче за нейно здраве се приготвят мекици с мед. Най-късно до 12 часа на обяд трябва да бъде заклан специално подготвен за случая петел. Ако в къщата има две момчета се колят два петела. На този ден ромите колят толкова петли колкото момчета имат. От кръвта на петела се поставя точица върху челото на момчето. Ромите смятат, че това носи здраве. Също от кръвта на петела се прави кръст на външната врата и над кръста се окачва главата на петела. Това се прави за това за да се помни, че петелът е спасил циганския род. След това петела се сварява и започва тържеството. От месото на петела се раздава на съседите.

*В Макреш са успяли да съберат на едно място символите на традициите и занаятите, практикувани от местните жители през вековете.

ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА НА РОМСКАТА КУЛТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ

Област Видин има потенциал да развива някои от алтернативните видове туризъм, които обаче да се предлагат най-често като комплексни пакети, с преобладаващи елементи от една или друга форма на селски, културно-исторически, екотуризъм, планински, пешеходен, приключенски и екстремен: конен, велосипеден, спелеотуризъм, скално катерене и др.

В днешно време нуждата от алтернативен туризъм е значително завишена и неговото предлагане е съвременен отговор на потребителското търсене, изискващо индивидуална организация на пътуването, алтернативни форми на обслужване, потапяне в автентична среда, непосредствен контакт с местното население, традиции, култура, обичаи, специфична храна и напитки. Алтернативните видове туризъм обединяват туристически пакети или отделни туристически услуги, които се определят като алтернатива на масовия туристически продукт по начин на предлагане, протичане и ангажирания човешкия ресурс. Формите на алтернативното туристическо пътуване са две: организирана и неорганизирана. Туристическата статистика не само в България, а и в много други държави в Европа и света трудно улавя и затова неточно отразява общия брой през годината на индивидуално пътуващите любители на специализираните и хоби туристически услуги. Туристите предприемащи алтернативни пътешествия обикновено пътуват индивидуално или са организирани в малки групи. Те са любознателни, значително платежоспособни, с по-висока обща култура и очакват да научат повече за посещавания район, страна и нейните жители по време на своята ваканция или да задоволят свои хоби интереси. Предпочитани дестинации са планинските и селски райони, по-малко познати и некомерсиални обекти и туристически зони, характеризиращи се със собствен облик, автентична култура и съхранена природа.

Обективният анализ на ситуацията, показва, че към настоящия момент ромските квартали, където туриста може да се докосне до ромската култура в Област Видин не се позиционира като конкурентна туристическа дестинация, което се дължи на следните фактори:

- Ромските квартали и местата с концентрирано ромско население са слабо познати, непопуляризирани и известни като място за посещение;
- Елементът на неизкоренено дискриминационно отношение към етноса е пречка за свободна комуникация и позитивно отношение;
- Голямото ниво на престъпления, извършени от роми, създават усещане за несигурност и страх при посещение на ромски махали и квартали;
- Сравнително затвореният за външни лица етнос със специфични за етноса разбирания и магласи;
- Ниското ниво на образование и нисък стандарт на живот на населението в ромските махали и квартали пречат на възможността за развитие на собствен бизнес, предлагане на легални услуги и създаване на нови обекти (занаятчийници, обучителни школи);
- Липсват уникални и/или достатъчно атрактивни обекти в национален мащаб, които да привличат туристи;
- Неконкурентоспособност в сферата на алтернативния/културния туризъм в сравнение с близки по територия конкуренти, които вече имат опит и развиват нови нишови продукти;
- Потенциално разочарование на посетителите (несъответствие между качество и предлагана услуга, състояние на инфраструктурата и др.);
- Липса на активност за по-отчетливо присъствие на туристическия пазар;
- Несъответстващо предлагане на търсенето - обем и еднородност;
- Недостатъчен брой места за настаняване;
- Липса на по-мощни инвестиции за подобряване на туристическата инфраструктура.

Стига се и до извода, че е наложително да се идентифицират участниците в туристическото предлагане и да се активизира оказването на институционална подкрепа от страна на общинската /областна администрация. Състоянието на туристическата инфраструктура и недостатъчният ресурсен потенциал в махалите с ромско население не предразполагат развитието на масов туризъм, но предоставят възможности за развитие на отговорен туризъм в съответствие със световните тенденции, изцяло в контекста на устойчивото развитие.

Развитието на устойчив културен туризъм е свързано с подобряване функционирането на туристическите обекти на територията на област Видин, в това число възможност за посещение на домовете на занаятчийте роми и демонстрация на занаяти; предоставяне на възможност за запознаване с ромските традиции и обичай в автентична среда; развитие на фестивален туризъм с организиране на фестивали на ромската култура, които да бъдат атрактивни за туристите и да привличат външни посетители, а не само местни.

В резултат на дейностите в настоящото проучване, експертният екип прави следните основни изводи:

- Необходимо е изготвяне на стратегия за популяризиране на ромската култура в област Видин като туристическа дестинацията. В големите ромски квартали, както е квартал Нов път в гр.Видин или в близост до туристически обекти с голяма посещаемост (крепостта Баба Вида, Белоградчишките скали, Пещерата Магура) трябва да функционира Туристически информационен център за ромска култура, който да информира посетителите за възможностите за запознаване с ромската култура.
- Необходими са информационно-рекламни материали, които комплексно да представят ромската култура на Област Видин като цяло с обща визия, а не «на парче». Печатна реклама - карта на туристическите обекти в района, брошури, пътеводител, които да предоставят информация за туристическите обекти - тяхната достъпност, отдалеченост от града, както и налични услуги около тях - за хранене и настаняване.
- Интернет страница с добре организирана и цялостно представена информация за предлаганите услуги от ромски занаятчии и ностители на автентична ромска култура и намиращи се в близост туристически обекти - тяхната достъпност, отдалеченост от града, както и налични услуги около тях - за хранене и настаняване.
- Участие в туристически борси, презентирание пред различни публики.
- Организиране на инфо тур за туроператори и журналисти, както от България така и от чужбина и в трансграничната зона.

- Поставяне на указателни и информационни табели, насочващи към туристическите обекти и атракции.
- Позициониране на няколко събития с национално значение, които да привличат интерес за посещение на района, равномерно разпределени през цялата година.
- Постоянно присъствие в социалните мрежи - основно Фейсбук и Инстаграм.
- Външна реклама - на входовете и изходите на населените места и по международните пътища, които минават през област Видин.

ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА В ОБЛАСТ ВИДИН

За да бъде създаден цялостен пакет от услуги за туриста, трябва да се представи и синтезирана информация за туристическата инфраструктура в близост до местоживеенето на индентифицираните махали/квартали с преобладаващо ромско население.

• ТРАНСПОРТ

От първостепенно вътрешно и международно значение за Област Видин е преминаващият през територията ѝ първокласен път Е-79 "Граница Румъния - Ферибот Видин - ок.п.Видин - Димово - Ружинци - Монтана - Враца - ок.п. София - ок.п.Благоевград - граница Гърция", който е част от трансевропейски коридор №4, свързващ Югоизточна с Централна Европа. Основен приоритет за подобряване на транспортната инфраструктура е модернизацията и пълната реконструкция на отсечката "Видин - Ботевград" от път Е-79 (чрез изграждане на високоскоростно трасе), с оглед неговата интеграция с трансевропейската транспортна мрежа. През юни 2013г. официално бе открит мостът над р.Дунав при Видин - Калафат, който свързва градовете Видин (България) и Калафат (Румъния). С изграждането на инфраструктурното съоръжение транспортната мрежа на България съществено се отваря и се интегрира по-тясно в европейските транспортни мрежи. Общата дължина на пътната част на моста е 1391м, а на железопътната - 1791м. Съоръжението включва по две пътни ленти във всяка посока, единична електрифицирана железопътна линия и велосипедна алея.

Други по-важни пътища, обслужващи Област Видин са:

1. Второкласен път II-11 "(Ок.п.Видин - Димово) - Симеоново - Ботево - Арчар - Лом - ок.п.Козлодуй - Оряхово - Гиген - Брест - Гулянци - (Дебово - Никопол)", свързващ населени места по течението на р.Дунав.
2. Второкласен път II-12 "Ок.п.Видин - Иново - Брегово - граница Република Сърбия", свързващ градовете Брегово (България) и Неготин (Сърбия).
3. Второкласен път II-14 "Ок.п.Видин - Кула - Връшка чука - граница Република Сърбия", свързващ градовете Кула (България) и Зайчар (Сърбия).

Железопътната инфраструктура на територията на Област Видин се стопанисва от Държавно предприятие "Национална компания "Железопътна инфраструктура". Железопътният транспорт се осъществява от подразделенията на БДЖ ЕАД:

- "БДЖ - Пътнически превози" ЕООД - превоз на пътници
- "БДЖ - Товарни превози" ЕООД - превоз на товари.

Област Видин е свързана с Националната железопътна мрежа на България посредством 87км. ЖП линия, част от Главна железопътна линия №7. Железопътната линия Видин-София е въведена в експлоатация през 1923 година. Тя е единична (с изключение на участъка Руска Бела - Враца). От 1988г. е изцяло електрифицирана (включително и продължението на линията по Дунав мост 2 към Румъния).

ЖП линията обслужва пряко общините Ружинци, Димово, Макреш, Грамада и Видин. Без пряк железопътен транспорт до областния център и страната остават общините Белоградчик, Брегово, Бойница, Кула, Ново село и Чупрене. В участъка от жп линията Видин-София, преминаващ през територията на Област Видин, има 13 железопътни гари, спирки и разделни постове.

На територията на Област Видин има добре развита транспортна инфраструктура както и утвърдени транспортни връзки. На сайта на Областна администрация - Видин може да бъде намерена подробна информация за утвърдени маршрутни разписания от областната транспортна схема на Област Видин, както и разписания на междуселищните автобусни линии, разделени по общини: <https://vidin.government.bg/oblastna-transportna-shema>

• МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ

No	ИМЕ НА ХОТЕЛА	КОНТАКТИ (АДРЕС, ТЕЛЕФОН, СТРАНИЦА; ЕЛ.ПОЩА)	БРОЙ И ВИД НА СТАИТЕ	МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ (РАЗСТОЯНИЕ ДО ЦЕНТЪРА НА ГРАДА/ДО АВТОБУСНА СПИРКА/ДО ЖП ГАРА/ДО ЛЕТИЩЕ)	УСЛОВИЯ/ПРЕДЛАГАНИ УСЛУГИ	РЕСТОРАНТ /БРОЙ МЕСТА/
ОБЩИНА ВИДИН						
1	“Анна-Кристина”	гр. Видин 3700 ул. ”Баба Вида” 2 тел: +359 94 / 606 037 www.annakristinahotel.com	16 двойни стаи, 2 мансарди, 3 апартамента	Разположен в крайдунавския парк, на 200 метра от центъра на града, на 300 м от ЖП гара и Автогара Видин.	открит басейн, паркинг, фитнес, екскурзовод, рент-а-кар, охрана, сауна, сейф, джакузи, рум сервиз, детски басейн, барбекю, колела под наем, парна баня, кафене, телевизор, кабелна тв, климатик, отопление, хладилник, мини-бар, телефон, интернет, баня/тоалетна, микровълнова, пералня, изглед, вана, ютия, сешоар, обменно бюро, пране, гладене, плащане с карта, бизнес услуги, хим. чистене, дом. любимци, лятна градина, механа, бар-басейн	Ресторант - механа с лятна градина Лоби бар, виенски салон.
2	“Ровно”	гр. Видин 3700 ул. Цар Александър II N 70 3700 Видин, България, Тел. +359 94 690 990, Факс + 359 94 690 999 info@hotelrovno.com, www.hotelrovno.com	22 единични стаи; 24 двойни стаи; 4 стандартни апартамента; 6 луксозни партамента	В близост до р. Дунав, на 500м от ЖП гара и Автогара Видин.	Услуги: паркинг, рент-а-кар, охрана, сейф, рум сервиз, лоби бар, телевизор, кабелна тв, климатик, отопление, мини-бар, телефон, интернет, баня/тоалетна, тераса, изглед, вана, ютия, обменно бюро, пране, гладене, плащане с карта, бизнес услуги. Конферентната зала е с капацитет до 80 места Фитнес зала Казино	Ресторант със 120 седящи места или 150 правостоящи в коктейлна форма. Лоби бар Ровно разполага с 35 места

3	"Аврамов"	гр. Видин 3700 ул. "Цар Александър II" 63 тел. /факс 094/ 60 66 80 GSM 0885 287766 www.hotel- avramov.domino.bg e-mail: hotel_avramov@mail.bg	2 апартамента; 5 спални; 2 VIP стаи; 9 двойни стаи	В близот до р.Дунав, на 500м от ЖП гара и Автогара Видин.	Мини бар Кабелна TV Рум сървис Безплатен интернет Телефон Коли под наем	Ресторант с 40 места, който може да се ползва и като конферентна зала
4	Нептун	Гр. Видин ул. Дунавска № 8 094/ 680 039 0884 850 139; 0897 850 139 E- mail: hotel_neptun_vidin@abv .bg Web: www.hotelneptunvidin.c om	9 двойни стаи с единични легла (една за инвалиди); 8 двойни стаи със спални - с изглед към р. Дунав; 2 фамилни - с изглед към река Дунав; 4 мезонета - 2 от тях с изглед към река Дунав	В началото на крайдунавски парк на брега на р.Дунав. На 200 м от ЖП гара и Автогара Видин.	климатик, мини бар , телефон, сателитна телевизия, кабелен и WI-FI интернет. В стаите - вана или душ-кабина. закрит басейн Спа център - парна баня, сауна, масажи Фитнес зала панорамен и пътнически асансьор	Ресторант с 80 места, лоби бар с 38 места

5	«Дунав»	гр. Видин 3700 ул. "Еделвайс" №3 Тел/факс: +359 94 600 174 GSM.: +359 893 326 411 Тел. централа: +359 094 620 053 +359 094 620 055 +359 094 620 058 E-mail: hotel_dunav@abv.bg; website: http://hoteldunav.eu/	4 единични стаи, 24 двойни стаи, 4 тройни стаи, 4 фамилни стаи и 8 апартаменти	Намира в идеалния център на град Видин на 50 метра от градския пощад, на 300 м от ЖП гарата, на 250 метра от автогарата и 150 метра от речната гара.	климатик, сателитна телевизия, мини - бар, LAN и WI-FI интернет, безплатен охраняем паркинг	Ресторант с 35 места. Лоби бар
6	“Зора”	гр. Видин 3700 ул. "Найчо Цанов" 3 А Тел.: +359 94 600290; 606 700 website: www.hotelzora.hit.bg e-mail : hotelzoraravidin@abv.bg		Разположен в центъра Видин срещу храм Свети Димитър, на 200 м от ЖП гара и Автогара Видин, в самия център на града.	телевизор с кабелна телевизия, климатик, интернет връзка, мини бар, собствен санитарен възел с вана и душ и тераса с изглед към храма	малък лоби бар
7	“Зора” 2	гр. Видин 3700 ул.Горазд 2 Тел.: +359 94 601171	14 луксозни стаи, 1 апартамент, 2 студия	Разположен в блиозост до центъра на Видин на 100 м от ЖП гара и Автогара Видин.	паркинг, фитнес, сейф, телевизор, кухня, кабелна тв, климатик, хладилник, интернет, микровълнова, ютия, бизнес услуги, достъп за инвалиди, бистро,фитнес зала, солариум, хидроджет	

8	"Бонония"	3700 Видин ул."Бдин" No.2 +359 94 60 60 31 +359 94 60 60 32 website: www.hotelbononia.net email: office@hotelbononia.net	49 стаи	Намира на самия централен площад на метри от река Дунав и в непосредствена близост до крайдунавския парк. Автогарата и ЖП гарата са на 300 метра.	Стаи за непушачи, Климатик, Телевизор, WI-FI интернет, Асансьор, Сейф, Централно отопление, Климатик, Денонощна рецепция, Рум-сървиз, Пералня, Гладене, Факс/Копирни услуги. Билярд, градина, барбекю. Домашни любимци са забранени.	Ресторантът е част от хотелският комплекс. Разполага с малка и голяма зала с 166 места общо, както и с лятна градина ,която има допълнителните 85 места. Предлага българска и италианска кухня и сръбска скара. Към хотелския комплекс е включено и Парк кафе СКАЙ
9	"Стария град"	3700 Видин Ул. Княз Борис 2 +359 94 600023 website: www.oldtownhotel.dir.bg; email: oldtown_vd@abv.bg	1 луксозен апартамент, 4 двойни стаи, 2 тройни стаи и 1 единична стая	Централна градска част, на 300 м от ЖП гара и автогара	сателитна телевизия, климатик, интернет	не
10	"Видин"	3700 Видин ул."Княз Дондуков" No15 +359 94 606 938 www.hotelvidin.com office@hotelvidin.com	20 стаи	Разположен в идеалния център на града, на 200 метра от крайдунавската градска градина, 50 м от Автогара и 100 м от ЖП гара	24 часов охраняем паркинг; Пране и гладене; Рум сървиз от 7 30 - 23 00 часа; Интернет връзка; Кабелна телевизия, Климатик, Мини бар	ресторант и лятна градина с местна и международна кухня

11	"Микс"	3700 Видин, ул. "Гео Милев" 1, Тел. за връзка: Людмил Славчев GSM - 0888742054 Анатоли Недялков GSM - 0888356431 Email :lusi_62_@abv.bg; website: www.hotel-mix.com	1 апартамент, 2 единични и 3 двоини стаи	На 20 мин пеша от центъра на града, на 2 км от ЖП гара и автогара.	Климатик, кабелна телевизия, WiFi интернет, Паркинг на място, Частен паркинг, градина. Домашни любимци са разрешени с предварителна заявка. Може да се изисква такса. Не се приемат кредитни карти, а само пари в брой. Автомивка с 20% отстъпка за гости на хотела.	Ресторант с градина с 40 места, Бар, пекарна. 10% отстъпка за гостите на хотела.
12	"Фанти"	гр. Видин 3700 ул. Дунавска 28 +359 - (0)94 / 600402 +359 - (0)884 / 397513	12 единични стаи, 6 двойни стаи, 6 апартамента	Намира се в крайдунавския парк, на брега на реката, на 500 м от автогара и ЖП гара.	паркинг, охрана, конферентна зала, телевизор, кабелна тв, климатик, отопление, хладилник, мини-бар, телефон, интернет, пералня, тераса, изглед, вана, ютия, пране, гладене.	лоби бар, кафене, ресторант с панорамна гледка
13	"Вида чар"	Видин 3700, ул. "Цар Иван Срацимир" No. 9 Телефон: 0896564456 E-mail: vidachar@abv.bg website: www.vidachar.com	два апартамента, две спални, три двойни стаи	Намира се на 150 метра от крайдунавския парк, на 800м от ЖП гара и автогара.	собствен санитарен възел, TV, централно парно, интернет.	Лоби бар
14	„Тангра“	гр. Видин ул. "Цар Александър II" №89 мобилен: + 359 883 38 10 90 имейл: tangrahotel@abv.bg website: http://www.tangrahotel.com	апартамент, единична стая, тройна стая и 2 двойни стаи.	Намира се на 50 метра от р.Дунав и на 10 мин. пеша от центъра на града.	Кабелна телевизия, Климатик, Мини бар, Самостоятелен санитарен възел, рум-сървиз, закуска, почистване на обувки, Wi-Fi интернет, безплатен паркинг.	не

15	Вивал	гр. Видин, ул. "Хаджи Спасов" № 20 (Комплекс „Бонония”, до бл.6) Телефон/факс: +359 (0)94 620940; email:vival_vd@abv.bg Интернет: http://vival.vidin.net/indexEN.html	6 двойни стаи	намира се на 15 мин пеша от центъра на града	паркинг, ресторант, джакузи, лоби бар, кафене, телевизор, кабелна тв, климатик, отопление, интернет, баня/тоалетна, вана, достъп за инвалиди	лятна градина с 30 места, ресторант с 80 места
16	Къща Палома	гр. Видин, ул. Рибарица № 8 тел.: +359 (0)94 606503; +359 (0)887 94 39 08; +359 (0)888 966 431 email:galaanto@abv.bg Интернет: http://www.paloma-house.com	пет самостоятелни стаи	Къщата се намира в центъра на града.	Самостоятелни стаи, всяка със санитарен възел.	В двора има изградено барбекю, което може да се ползва от гостите. Към къщата с отделен вход има кухня и столова, в която всеки може да си приготвя храна и да се храни.
17	КОМПЛЕКС „ПОНТИ”	гр. Видин, к-с “Кр. Бъчваров”, кв.5 тел. (094) 606 449	15 стаи	намира се на 15 мин пеша от центъра на града	баня, тоалетна, интернет, кабелна телевизия, климатик, телевизор.	Ресторант с 80 места, покрита лятна градина с 60 места и детски кът

18	Аква парк и Спа Хотел Green Peace	Местност Божурица, Тел.:+359 878 900 596 Ел.поща: office@hotelgreenpeace.eu Уебсайт: http://www.hotelgreenpeace.eu/	20 двойни стаи и 3 апартамента	Местността Божурица , на 20 км от град Видин и само на 7 км от международен път E79	Цифрова телевизия ,мини бар ,собствен санитарен възел , интернет и централна климатична инсталация, паркинг, лятна градина, Спа център с джакузи и закрит басейн с термална вода , сауна, парна баня, стая за релакс (лакониум) с нагриващи се каменни легла, масажи. Аква парк - 4 плувни басейна, три от които с хидромасаж и един с олимпийски размери, атракциони за деца и възрастни-надуваеми замъци, батут ,тенис на маса, футбол, пейнтбол, риболов , гребане.	ресторант, лоби бар, лятна градина с бар
19	Розовата Къща	село Антимово, Видинско телефони: 0888 90 80 71, 0896 84 76 51, 0878 342 203 ел. поща: turizam_bg@abv.bg	капацитет до 12 души	На 10 км от гр.Видин.	кабелна телевизия, безжичен Интернет достъп, климатик, два декара двор, беседка, волейболно игрище, тенис на маса, хладилна витрина за напитки, голяма тераса с барплот, малък басейн (9 кубически метра) шезлонги и голяма шатра, паркоместа за 5-7 автомобили	напълно оборудвана и обзаведена кухня и трапезария

Хотели и места за настаняване в Община Белоградчик

1	Хотел "Скалите"	гр. Белоградчик пл. Възраждане №2 телефон: +359 94 691 210 моб: 0884 51 41 54 факс: +359 936 545 42 e-mail: reception@skalite.bg web: www.skalite.bg	Капацитет 81 легла - 18 единични стаи, 5 двойни стаи, 20 студия, 3 апартамента и 2 VIP апартамента.	Намира се в центъра на Белоградчик, на 200 км. северозападно от София, по международен път E79, на 60 км от Видин.	Директен телефон, кабелна телевизия, радио, хладилник, интернет, индивидуален контрол на климатичната система, баня, мини бар. Открит паркинг, сейф, интернет достъп, фитнес, вътрешен басейн и джакузи, сауна, парна баня, вертикален и хоризонтален солариум, SPA центърът. Конферентен център с 2 оборудвани зали с централна климатизация, озвучаване, жичен и безжичен Интернет, микрофони, флип-чарт, екран и мултимедиа. Забавления: АТВ, БЪГИ, ПЕЙНТБОЛ, ЗОРБИНГ, СТРЕЛБА С ЛЪК.	8 заведения за хранене и развлечения: ресторант със зимна градина - 150 места, банкетна зала - 15 места, винарна - 70 места, виенски салон - 45 места, панорамен бар - 45 места, лоби бар - 20 места, градско кафе с 45 места, лятна градина с барбекю
---	-----------------	---	---	--	---	--

						и джакузи - 55 места.
2	Хан МАДОНА Фалковец	Фалковец, Янъовец 3949, обл. Видин Път N 114 Белоградчик- Лом Тел.: +359 894774746, Факс: +359 93655646 e-mail: info@hanmadona.com Website: www.hanmadona.com	две студия, шест спални, десет двойни и една единична стая.	Намира се на 14 км от град Белоградчик, на 65 км. от гр. Видин и на 190 км. от София	Собствен санитарен възел, TV и Wi - Fi интернет. Конферентна зала с 40 места. Двор с възможност за прием на каравани.	Механа с 60 места, обособени в 2 зали. През летния сезон в градината има още 20 места. Предлагат българска кухня и Торлашки специалитети, местни вина и ракии.
3	Хотел- ресторант The Rocks	гр. Белоградчик, ул. „Хаджи Димитър” 1 тел.: 0936 54002, 0898733818	Разполага с vip апартамент (две спални, хол , кухня , баня), апартамен т с 2 отделни стаи кухненски бокс, 12 двойни стаи (спални, двойни и тройни).	Намира се в центъра на Белоградчик, на 200 км. северозападно от София, по международен път Е79, на 60 км от Видин	паркинг, джакузи, телевизор, кухня, кабелна тв, сателитна тв, климатик, отопление, хладилник, интернет, баня/тоалетна, кухненски бокс, гараж, дом. любимци	Ресторантът към хотела разполага с 50 места в закритата си част и 18 места на просторна тераса.
4	Къща за гости "Здравец"	с.Чифлик тел: +359 878 330 899 email: zdravecbnb@gmail.com http://zdravecbnb.com/	Къща за гости "Здравец" разполага с 12 легла. Три апартамента (с отделен вход) с по две стаи.	На 3км. от гр. Белоградчик	Всяка стая разполага с : безплатен Wi-Fi достъп, кабелна телевизия, санитарен възел, приятна атмосфера и топло гостоприемство. За вашето удобство на разположение са: лятна тераса над реката, паркинг, барбекю, сезонен плувен басейн (10 / 6 м; 1,40м), шезлонги, люлка, хамак, беседка. Допълнителна услуга - закуска, обяд и вечеря	Ресторант с 40 места.

5	Хотел "Далиа"	гр. Белоградчик бул. Съединение 1 /Автогара/ тел. 0936 532 43, 0888 641 528, 0888 641 528 e-mail: hotel_dalia@abv.bg	6 стаи и два апартамента	В центъра на Белоградчик, до автогарата.	телевизор, кабелна тв, баня/тоалетна, джакузи в апартаментите	не
6	Хотел "Рай"	гр.Белоградчик ул. Цар Иван Срацимир 3 Телефони: +359 - (0)9365 / 3735; +359 - (0)894 / 702917 e-mail: bubjordanova@abv.bg	10 легла, разположени в 5 двойни стаи	Намира се срещу автогарата в Белоградчик.	паркинг, телевизор, кабелна тв, отопление, баня/тоалетна, тераса, лятна градина, интернет	кафене
7	Вико хостел	гр. Белоградчик, ул. „Цар Иван Срацимир” 5 тел.: 0878 364306; +359 878 247733 e-mail: office@vikohostel.com	Една самостоятелна стая с две легла, една самостоятелна стая със спалня, една самостоятелна стая с три легла, апартамент със спалня и възможност за още две места	Намира се в центъра на Белоградчик.	самостоятелен санитарен възел, кабелна телевизия и безжичен интернет.	не
8	Вила Албасита	гр. Белоградчик, ул. Цоло Тодоров тел. : +359 878 602 682 +359 (0)888 666222; +359 (0)898 444 711 e-mail: lili@albacita.com уебсайт: http://albacita.com/	Две стаи и апартамент, стая за трима души	Намира се до Астрономическа обсерватория - Белоградчик, на 10 мин пеша от центъра на града.	Самостоятелен санитарен възел, фитнес зала, трапезария, веранда.	Възможност за приготвяне на храна.

9	Къща за гости „Зора”	гр. Белоградчик ул. „Хайдут Велко” №2 Тел: 094 623 667 Моб: 0888 842 886; 0885 719 046 087/7756157 e-mail: jordani_2005@abv.bg	Къщата разполага с 16 места, разделени в две части - „Зора - 1” и „Зора - 2”. В „Зора -1” има 2 тройни стаи и 2 двойни стаи /спални / - общо 10 места. В „Зора -2” има 3 двойни стаи - общо 6 места.	В центъра на Белоградчик.	Просторен двор, навес, басейн с шезлонги и чадъри, Wi-Fi, телевизор, пералня	Механа с камина, самостоятелна напълно оборудвана кухня и покрит навес с барбекю.
10	Къща за гости Castle Cottage	Гр.Белоградчик 3900 ул. "Цоло Тодоров", №36 Тел:+359 898 623 727 +359 894 362 886 www.castlecottage.eu e-mail: reservations@castlecottage.eu	Възможност за настаняване до 12 човека в една отделна спалня и два мезонета.	Намира се под крепостта "Калето", на 15 мин пеша от центъра на града.	ТВ и безжичен интернет, локално парно, камина на дърва, открито лятно джакузи за 8 човека, панорамна тераса, паркинг, обзаведена кухня.	бистро с 23 места и лятна градина с 40 места
11	Къща за гости ИНИ	гр.Белоградчик, обл. Видин, п.к 3900 ул. " Цар Асен I "N6 Телефон за контакти : 0936 53907; 0877678781; 0896852946 e-mail : niko122@abv.bg; уебсайт: http://www.inibelogradchik.com/	Стая с две единични легла; 2 спални с едно единично легло; 1 апартамент	Намира се на 3 мин пеша от центъра на града.	ТВ с кабелна, самостоятелен санитарен възел, безжичен интернет, джакузи в апартамента.	Механа

12	Къща за гости Артеc	гр. Белоградчик, ул. "Полковник Кантили" 6 тел: 0886 / 365-410 e-mail: artes@visitbelogradchik.com уебсайт: www.visitbelogradchik.com	Две стай с по две легла и една стая със спалня и единично легло	В центъра на града, над площада.	В стаите - Интернет, климатик и TV с кабелна телевизия; холна част - камина, TV с кабелна, климатик, мека мебел; кухня с трапезария - вградени кухненски мебели със стъклокерамика, микровълнова фурна, хладилник ,пералня, барплот; баня и тоалетна; панорамна тераса, барбекю, басейн.	тераса с барбекю
13	Къща за гости Генчеви	гр. Белоградчик, ул. „Васил Левски” 8 тел.: 0936 53733, 0899 529 265 e-mail: marusia_todorova@abv.bg	3 стаи с по 2 легла, 1 стая със спалня	500 м. от центъра на града	TV и климатик. Общ санитарен възел за всички стаи. Двор и външна уредба, паркинг, озеленен двор, барбекю, цветна градина, кът за игра на деца.	Самостоятелна трапезария с възможност за готвене.
14	Къща за гости ГЕТО	гр. Белоградчик, ул. "Трети март" 47 тел.: 0888 78 28 92, 0878781674 e-mail: marianamiro@abv.bg уебсайт: www.getobelogradchik.alle.bg	четири стаи и един апартамент.	Намира се на 350м от центъра на града.	Апартаментът е с две стаи, малка трапезария с маса за хранене, минибар, микровълнова и тераса. Капацитет:4 места Стаите са тип студио с холова част ,със собствен санитарен възел ,тв .климатик , интернет. Градина с маса , столчета , хамак , люлка ,каруца маса.	Напълно оборудвана кухня с външно барбекю и ограден терен.
15	Къща за гости "Драките"	гр. Белоградчик, ул. "Трети март" № 37 тел.: 0888 713539, 0879 466143, 0896 365353 e-mail: angel_drakata@abv.bg уебсайт: www.drakite.com	10-12 души в два самостоятелни етажа.	На 500м от центъра на града	кабелна телевизия и безжичен интернет, паркинг, локално парно, пералня, ютия и дъска за гладене, разходка с джип, разходка с АТВ.	не

16	Къща за гости ЕГО	гр. Белоградчик, ул. "3-ти Март" 14 тел.: 0899/17 17 10 факс: 094/607 701 email: egohouse@abv.bg уебсайт: www.egohouse.eu	Стая 1 - спалня Стая 2 - 2 легла Стая 3 - спалня + легло Стая 4 - спалня	Намира се на 300м от центъра на града.	санитарен възел, кабелна ТВ, безжичен интернет (Wi-Fi), хладилник, локално парно отопление и климатик, сешоари, гладачна маса и ютия, оборудвана мини кухня за приготвяне на закуска, кафе и чай, паркинг, фоайе с мека мебел и плазмен ТВ, помещение с капацитет за 10 човека с ТВ, WC и оборудвана кухня, двор.	За летния сезон на двора е изградено закрито барбекю с ел. скара и такава на дървени въглища, голяма маса и пейки
17	Къща за гости "Елена"	гр. Белоградчик П.К. 3900 ул. "Трети Март" № 22 ТЕЛЕФОН: 0886 / 57-29-18 (Иван Иванов) E-Mail: belogradchik_elena@abv.bg уебсайт: http://belogradchik-elena.com/	3 стаи с общ капацитет от (7+2 души). "Жълтата" стая е със спалня. "Зелената стая" е с една спалня и едно единично легло. "Кафявата стая" е с една спалня.	Намира се на 350м от центъра на града.	LCD телевизори с кабелна телевизия, климатик и безжичен интернет достъп, баня, тоалетна, лятна дървена беседка, подвижно барбекю, кухня оборудвана с хладилник, кафе-машина и микровълнова фурна.	Трапезария с просторна маса, пейки за сядане, LCD телевизор с цифрова телевизия и камина.
18	Къща за гости Примавера	гр. Белоградчик - 3900 Ул. "Петко Казанджи" 9 Тел: 0893992795 e-mail: primaverahouse@abv.bg	7 стаи, от които 6 са с двойни легла, а една е с две единични	Намира се на 5 мин пеша от центъра на града.	кабелна телевизия, безжичен интернет достъп, централно парно отопление, два гаража, тераси.	не
19	Къща за гости Скалолазка	гр. Белоградчик, ул. "Поручик Чолаков" 13 тел.: 0885849945, 359 936 54438 e-mail: slavabgresorts@gmail.com	4 стаи, 8 места	Намира се в центъра на града.	хол, фитнес, трапезария, телевизор, баня.	обзаведена кухня

20	Берчината къща	с. Стакевци, общ. Белоградчик тел.: +359888764423, +359878864423 e-mail: boqnminkov@abv.bg уебсайт: www.stakevci.com	Четири стаи. Две от тях са със спални, третата е със спалня и разтегателен фотьойл, а четвъртата - с две единични легла и два разтегателени фотьойла	Намира се на 18км от град Белоградчик в село Стакевци, на 70км от гр.Видин и на 170км северозападно от гр.София	сателитна телевизия в хола и общ санитарен възел	напълно оборудвана кухня, механа с 12 - 15 места, барбекю
21	Николчината къща	с. Стакевци, общ. Белоградчик тел.: +359888764423, +359878864423 e-mail: boqnminkov@abv.bg уебсайт: www.stakevci.com	Къща за 10 души. Разполага с две стаи, като в едната има две единични легла, а в другата - двойно легло и две единични ъглови легла.	Намира се на 18км от град Белоградчик в село Стакевци, на 70км от гр.Видин и на 170км северозападно от гр.София	Кухня, баня и тоалетна, напълно обзаведени. Към къщата има и друга постройка, състояща се от две стаи с по две единични легла, без санитарен възел.	Външно барбекю и маса за около 10 души
22	Анината къща	с. Стакевци, общ. Белоградчик тел.: +359888764423, +359878864423 e-mail: boqnminkov@abv.bg уебсайт: www.stakevci.com	Къща за 11 души. Разполага с пет стаи .Две от тях са със спални, третата е с едно единично легло, четвъртата е с две единични легла, а петата - с едно двойно легло и един разтегателен двоен диван.	Намира се на 18км от град Белоградчик в село Стакевци, на 70км от гр.Видин и на 170км северозападно от гр.София	два санитарни възела, сателитна телевизия	напълно оборудвана вътрешна кухня, лятна кухня с навес и барбекю

23	Вила Джун	ул. Васил Левски 15, гр.Белоградчик тел.: 0887 098 482, 0888 286 171 e-mail: djuninskaelena@abv.bg уебсайт: http://villajun.kwb1.com	3 двойни и 2 тройни стаи	с. Извос на 4 км от Белоградчик	санитарни възела; хол с камина; кухня с всякаква домакинска посуда, хладилник с фризер; басейн с филитрираща система; паркинг; възможност за къмпинг с подсигурен санитарен възел; Интернет, спортно игрище	барбекю /открито или закрито според сезона/ за 15 човека;
24	Вила Алекс	гр. Белоградчик обл. Видин ул. "Пејо Яворов" № 22 тел.:+359 936 5 41 24 Моб. +359 889 451 193; +359 889 324 582 с.Извос E-mail:villaalex@abv.bg	10 легла в 5 спални	Къщата се намира на главен път София - Белоградчик, във вилна зона Белоградчик - първата в ляво след табела "с. Извоз". На 4-5 минути с автобус или такси от Автогара Белоградчик.	3 санитарни възела, обзаведена кухня, веранда, кът барбекю, летен басейн, детски кът, извор, овощна градина, 3 спортни площадки	открита и закрыта база за барбекю и пикник
25	Вила Маджарови	вилна зона „Маркашница”, с. Извос тел.: 0936 4389, 0888843039, 0887922607 e-mail: vila_madjarov@abv.bg уебсайт: http://www.villamadjarovi.com/	2 спални помещения (4 места)	На 5 км от гр. Белоградчик	Кухня, трапезария, тоалетна и баня. Предлага барбекю, въдици за риболов, велосипеди, TV и гид, собствен транспорт (микробус).	барбекю

26	Къща за гости и вила Маркашница	с. Извос, общ. Белоградчик 0887 / 772-467 Петя Шалварова уебсайт: www.markashnica.com	Във вилата 6 легла - 2 спални, разтегателен диван и фотьойл. В къщата за гости - една спалня и две двойни стаи.	На 5 км от гр. Белоградчик	За целия комплекс - вътрешен паркинг (с капацитет 3-4 коли), открит плувен басейн, барбекю. Във Вилата - ТВ (и цифрова телевизия), 8-местна трапезария с оборудван кухненски бокс /ТВ, хладилник, готварска и микровълнова печка, кафе машина, всякаква посуда и прибори/, санитарен възел, тераса. Къща за гости - отопляват през зимата с конвенторни електрически печки, ТВ с цифрова телевизия. Аудио-видео система.	Барбекю - тип механа с инвентар за самостоятелно приготвяне на скара и други ястия. последно поколение.
27	Къщи за гости До дъба при Пламен	с. Извос, общ. Белоградчик тел.: 0898 733 855, 0896 795426, 0878471504, 0878257683 e-mail: pifi_810abv.bg gabs8808@abv.bg	Комплекс от 3 къщи с 12 места. *Къща с 1 стая с 3 легла *Къща с 2 стаи по 2 легла *Къща с 1 стая с 2 легла, 1 стая с 3 легла,	На 5 км от гр. Белоградчик	ТВ, телевизия, баня, тоалетна, оборудвана кухня с барбекю, трапезария за тържества, Басейн	барбекю и трапезария
28	Хостел West House	гр. Белоградчик , ул. "Поручик Дворянов" 29 А тел.: 0936 53658, 0898200563 e-mail: hostel.belogradchik@gmail.com	6 стаи и 12 места	Намира се в центъра на града.		не

29	Къща за гости Горски кът	с. Гранитово, общ. Белоградчик тел: 093655073, 0889561527 0879894190 e-mail: ianis_79@abv.bg	4 стаи, 7 места	На 8 км. от гр. Белоградчик.	Кухнята е напълно оборудвана /всички видове прибори за храна, хладилник, замразител, голяма готварска печка, тостер, микровълнова, пералня, ютия/, в нея също има 1 единично легло. Санитарният възел е общ на етаж. Отоплението на къщата е с локално парно. До къщата има навес с барбекю и две изкуствени езерца.	Кухнята и навес с барбекю
30	Къща за гости Незабравка	с. Чифлици, общ. Белоградчик тел.: 0897 865 934 e-mail: nezabravka_belogradchi k@mail.bg уебсайт: www.nezabravka.com	1стая - две двойни легла; 1стая - две единични легла; 1 стая - дневна с разтегателен диван.	Село Чифлик се намира на 6 км от гр. Белоградчик и на 2 км. от разклона на пътя Белоградчик-София в с.ИЗВОЗ.	Баня, тоалетна общи за всички стаи, обширен двор, летен кът с барбекю.	обособен кухненски кът, където може да се приготвя храна.
31	Комплекс Магура	С.Рабиша, община Белоградчик Тел: 00 359 878 485 495 Email: complex_magura@abv.bg уебсайт: http://complexmagura.com/	20 стаи, пет къщи за гости,		Всички стаи имат собствена тераса, бюро, телевизор, парно отопление и собствен санитарен възел, безплатен безжичен интернет и телевизор с кабелна телевизия. открит басейн; уелнес център със Сауна, парна баня и джакузи Всяко бунгало е самостоятелна къща с една просторна спалня, баня, антре и тераса.	Летен ресторант отворен от май до октомври Хотелски ресторант с капацитет 60 места,

- **ПРИРОДНИ, КУЛТУРНИ И ИСТОРИЧЕСКИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ В ОБЛАСТ ВИДИН**

На територията на област Видин се намират забележителни природни феномени, защитени местности и видове, и множество културно-исторически паметници от всички исторически епохи. Сред по-важните от тях са:

- Средновековна крепост "Баба Вида", адрес: Крайдунавски парк, гр.Видин; тел. 094/ 601705.
- Музей Конака, адрес: ул. "Общинска" 2, гр.Видин; тел. 094/ 601713.
- Кръстата казарма, адрес: ул. "Княз Борис I" 26, кв. "Калето", гр.Видин; тел. 094/ 601709.
- Джамията на Осман Пазвантоглу, адрес: Крайдунавски парк, гр.Видин.
- Катедрала "Св. В. М. Димитър", гр.Видин.
- Римска крепост „Калето” - Белоградчик, гр. Белоградчик, Тел.: +359 936 53022
- Римска крепост „Кастра Мартис” - гр.Кула
- Природна забележителност "Белоградчишки скали", гр.Белоградчик.
- Природна забележителност "Пещера Магурата", с.Рабиша, Тел.:+359 93296677
- Природна забележителност "Пещера Венеца", с.Орешец, тел. 0884572372.
- Биосферен резерват "Чупрене".

Туристически информационен център - Видин

3700 Видин, ул. „Дунавска” 1, тел.: +359 094 990 739; Работно време: 08.00 - 17.00, от понеделник до петък

Туристически информационен център - Белоградчик

3900 Белоградчик, ул. „Поручик Дворянов” 1А, тел.: +359 877 881 283; e-mail: tourism@belogradchik.bg; Работно време: 08.00 - 17.00 часа без прекъсване всеки ден, вкл. събота, неделя и официални празници

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящето проучване е част от дейностите по изпълнение на проект “Открийте ромските съкровища!”, ROBG 410, финансиран по Програма Интеррег V-A Румъния - България. Проучването за клоновете на традиционната ромска култура имаше за цел да идентифицира подробно традиционната ромска култура в област Видин. Направена е оценка на потенциала на ромската култура за развитие на устойчив туризъм в област Видин, чрез събиране, обработване и систематизиране на информация от теренно проучване и информация от печатни и онлайн документи.

Проект “Открийте ромските съкровища!” е иновативно предизвикателство за трансграничната област между Румъния и България (окръзите Мехединци и Долж в Румъния и областите Видин и Монтана в България), защото за първи път ромската култура ще бъде преоткрита в истинската си стойност и тези традиционни ромски “съкровища” ще бъдат валоризирани в туристически продукти. По този начин, чрез обща стратегия, ще бъдат създадени нови общи маршрути и всеки от тях ще бъде съсредоточен върху елемент от ромската култура и ще обхваща населените места на най-изявените представители на тази етническа принадлежност. На тези общи маршрути ще бъдат “изградени” нови инструменти за развитие на туризма: информационни центрове за популяризиране на ромската култура, Трансгранични каравани “Открийте съкровищата на ромите!” което ще повиши видимостта на тези нови туристически продукти, семинари “Научете повече за ромската култура” за деца, ромски културни фестивали “Насладете се на ромската култура”, които биха могли да привлекат много туристи и зрители. Също така приложение за мобилен телефон ще представя всички маршрути, кътчета, творци и художници от ромски произход, идентифицирани като „съкровище“, които биха могли по интересен и автентичен начин да запознаят един турист с красотата на ромската култура. По този начин в целевата зона на проекта ще бъдат създадени нови туристически продукти, на картата ще се появят нови туристически маршрути и ще се роди нов,

по-добър и по-положителен подход към ромския начин на живот и култура.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Възложител:

Сдружение „Регионални партньорства за устойчиво развитие - Видин“

Адрес за кореспонденция: ул. „Христо Ботев“ № 77, стая 8; гр. Видин 3700

Мобилен тел: +359887222883; Факс: +359 94 600017;

Електронна поща: vidin_rpur@abv.bg

Изпълнител:

БМБ ПРЕМИУМ ООД

Адрес на управление: ж.к. Химик, бл.10, вх.А, ет.5, ап.18, гр.Видин,

тел: 0878888862,

Електронна поща: boris_vn@abv.bg

Това проучване е създадено в рамките на проект “Открийте ромските съкровища“, ROBG-410, финансирани по Програма Интеррег V-A Румъния-България, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Съдържанието на този материал не представлява непременно официалната позиция на Европейския съюз.

www.interregobg.eu

